

บทที่ 2

ความหมายและแนวความคิดในการเปรียบเทียบคดีอาญา

2.1 ความหมายของคำว่า “การเปรียบเทียบคดี”

การเปรียบเทียบคดีหรือการเปรียบเทียบปรับเป็นศัพท์เทคนิคทางกฎหมาย หมายถึง การระงับคดีพิพาทโดยเจ้าพนักงาน¹ (to settle the case by the official) ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและตามกฎหมายอื่น² ที่กฎหมายให้มีการเปรียบเทียบคดีได้ กล่าวคือ การเปรียบเทียบคดีก็คือ การพิจารณาความผิดและกำหนดโทษผู้กระทำผิดโดยเจ้าพนักงานในความผิดบางประเภทเพื่อให้คดีเลิกกัน โดยมีเจตนารมณ์เพื่อเป็นการผ่อนปรนให้ผู้กระทำผิดอาญาที่มีบทกำหนดโทษสถานเบา หรือเป็นคดีความผิดเล็กน้อย ไม่จำเป็นต้องเสียเวลาไปถูกสอบสวนดำเนินคดี ทำสำนวนฟ้องร้องยังศาล เมื่อพนักงานสอบสวนหรือเจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่นใช้ดุลพินิจว่าผู้ต้องหาไม่ควรได้รับโทษถึงจำคุกและเป็นคดีที่เปรียบเทียบได้ ประกอบกับ ผู้ต้องหายินยอมให้เปรียบเทียบได้ตามกฎหมาย ผลก็คือเมื่อชำระค่าปรับแล้ว จะทำให้คดีอาญาเลิกกันตามกฎหมาย ทำให้ผู้ต้องหาได้รับความสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น³ และเพื่อประโยชน์ในการศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบคดีอาญาต่อไป นอกจากนี้จะต้องทราบความหมายของการเปรียบเทียบคดีอาญาแล้ว เราควรต้องศึกษาถึงแนวความคิดการแบ่งแยกคดีอาญาตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ การแบ่งแยกความผิดทางอาญากับความผิดทางปกครอง ตลอดจนความแตกต่างระหว่างการเปรียบเทียบคดีอาญากับโทษปรับและการเลิกคดีอาญาโดยการชำระค่าปรับกับโดยการเปรียบเทียบคดีอาญา

¹ สุขุม ทองศิริ, “การเปรียบเทียบคดี : ศึกษาเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับเกณฑ์ในการกำหนดความผิดอาญาเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), น.4.

² กฎหมายอื่นที่มีโทษทางอาญาและให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการเปรียบเทียบคดี เพื่อให้คดีอาญาเลิกกัน ตัวอย่างเช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 ประมวลกฎหมายรัษฎากร พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 เป็นต้น

³ อาทร์ เพชรรักษ์, เทคนิคการสอบสวนและเปรียบเทียบคดีอาญา, (กรุงเทพมหานคร: อักษรสาส์น, 2526), น.172.

2.2 แนวคิดการแบ่งแยกประเภทความผิดอาญา

การแบ่งแยกประเภทความผิดอาญาแบบนั้น จะเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยและเข้าใจปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับความผิดนั้น ในการแบ่งแยกนี้อาจแบ่งแยกตามความแตกต่างของความผิดในแง่ต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 การแบ่งแยกประเภทความผิดอาญาแบบดั้งเดิม

มีการแยกความผิดอาญาออกเป็นสองประเภทใหญ่ คือ mala in se และ mala prohibita

(1) ความผิดแบบ mala in se หมายถึง ความผิดอาญาที่เป็นความผิดในตัวเอง หรือมีความชั่วร้ายตามธรรมชาติ⁴

โดยใน Black's law Dictionary ได้ให้ความหมายว่า เป็นการกระทำผิดในตัวเอง การกระทำที่ผิดศีลธรรม และการกระทำที่ละเมิดต่อความรู้สึกผิดชอบชั่วดี (mala in se mean wrong in themselves, act morally wrong, offence against conscience)⁵

mala in se ถือได้ว่าเป็นความผิดที่มีอยู่ตามธรรมชาติซึ่งมนุษย์สามารถรู้ได้ด้วยตนเองว่าการกระทำเช่นใดเป็นความผิด⁶

(2) ความผิดแบบ mala prohibita หมายถึง ความผิดเนื่องจากเป็นการกระทำที่ต้องห้ามตามบทบัญญัติที่กฎหมายได้กำหนดไว้ซึ่งไม่ถือว่าเป็นความผิดอาญาที่เป็นความชั่วร้ายตามธรรมชาติ แต่ถือเป็นความผิดก็เนื่องจากเป็นการกระทำที่ต้องห้ามตามบทบัญญัติ⁷ โดยใน Black's law Dictionary ได้ให้ความหมายว่า เป็นการกระทำที่ถือว่าเป็นความผิดเพราะมีข้อห้าม

⁴ อรรถชัย วงศ์อุดมมงคล, “การใช้มาตรการอื่นแทนโทษทางอาญา : ศึกษาเฉพาะกรณีความผิดบางประเภท,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), น.16.

⁵ Henry Campbell Black, Black's Law Dictionary, 5th ed. (West Publishing Co., 1979) , p.822.

⁶ อรรถชัย วงศ์อุดมมงคล, อ้างแล้ว เซึ่งอรรถที่ 4, น.16.

⁷ เพิ่งอ้าง.

หรือการกระทำที่เป็นความผิดเพราะกฎหมายที่บัญญัติขึ้น (mala prohibita mean prohibited wrongs or offences: act which are made offences by positive law)⁸

การกำหนดความผิดแบบ mala prohibita มีลักษณะเป็นข้อตกลง มิใช่เป็นความผิดโดยธรรมชาติ เช่น ความผิดที่ว่าด้วยการจอดรถในที่ห้ามจอดหรือจอดรถเกินเวลาที่กฎหมายกำหนด หรือการกำหนดให้ต้องขับรถในช่องซ้าย ข้อห้ามทิ้งขยะมูลฝอยบนถนนสาธารณะ เป็นต้น ความผิดเหล่านี้เป็นความผิดที่ได้บัญญัติขึ้นเป็นข้อตกลงระหว่างคนในสังคมด้วยกันเพื่อต้องการความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคมและประโยชน์ส่วนรวม เป็นความผิดที่อยู่นอกเหนือความรู้สึกของมนุษย์ในเรื่องความดีความชั่ว เพราะเป็นการบัญญัติกฎเกณฑ์ใหม่ ๆ ในสังคม เพื่อแก้ปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นเพราะความจำเป็นตามสภาพสังคมที่พัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว จนหลักกฎหมายธรรมชาติที่มีอยู่เดิมไม่เพียงพอ ความผิดประเภท mala prohibita ส่วนใหญ่เป็นเรื่องไม่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมโดยตรง ผู้กระทำความผิดประเภทนี้จึงเป็นเพียงผู้ละเมิดข้อตกลงร่วมกันมากกว่าที่จะถูกมองว่าเป็นอาชญากร

เนื่องจากเกณฑ์ในการแบ่งแยกความผิดแบบ mala in se และ mala prohibita นี้มีลักษณะเป็นนามธรรม ศาลในระบบ Common Law จึงพยายามวางหลักในการแบ่งแยกความผิดเหล่านี้ให้ดูเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น เช่น วางหลักว่าความผิดที่เป็นความผิดตาม Common Law เดิมเป็น mala in se ในขณะที่ความผิดที่กฎหมายบัญญัติขึ้น (Statutory Crime) เป็น mala prohibita หรือวางหลักว่าความผิดที่มีเจตนาในทางอาญา (Criminal intent) เป็นองค์ประกอบ เป็นความผิดแบบ mala in se ส่วนความผิดที่ไม่จำเป็นต้องมีเจตนาในทางอาญาเป็นองค์ประกอบ เป็นความผิดแบบ mala prohibita แต่หลักเหล่านี้ก็ไม่อาจนำไปใช้ได้กับความผิดทุกประเภทอย่างได้ผล อย่างไรก็ดี โดยทั่วไปแล้ว อาจกล่าวได้ว่าความผิดที่ก่ออันตรายร้ายแรงต่อชีวิตร่างกายมักจะถูกจัดเป็น mala in se ในขณะที่ความผิดอื่นนอกเหนือจากนี้จะถูกพิจารณาว่าเป็น mala prohibita

สำหรับความผิดเล็กน้อยนั้นส่วนใหญ่จะมีสภาพเป็นความผิดเพราะฝ่าฝืนคำสั่งหรือข้อห้ามตามบทบัญญัติโดยไม่ถือว่ามีลักษณะเป็นผิดเพราะสาเหตุอื่นอีก จึงเป็นความผิดแบบ mala prohibita (This was a clear case of something “commanded by Statute but not

⁸ Henry Campbell, *supra* note 5, p.861.

otherwise wrong". It was without doubt a "petty offense," and equally without doubt it was an offense mala prohibita)⁹

การแบ่งประเภทความผิดอาญาเป็น mala in se และ mala prohibita นี้เมื่อสังคมพัฒนาไปมากขึ้น มีรายละเอียดปลีกย่อยต่าง ๆ ที่กำหนดแบบแผนในชีวิตประจำวันของมนุษย์มากขึ้น ก็อาจทำให้แนวความคิดในการกำหนดประเภทความผิดชัดเจนลงไปว่าความผิดใดเป็นความผิดแบบ mala in se หรือ mala prohibita เปลี่ยนแปลงไปจนมีสภาพเป็นความผิดโดยตัวของมันเองซึ่งทุกคนในสังคมยอมรับให้เป็น mala in se ในภายหลัง ในขณะที่เดียวกันความผิดแบบ mala in se เดิมก็อาจเปลี่ยนแปลงไปจนกลายเป็นความผิดอาญาอีกต่อไปก็ได้ ทั้งนี้ตามความสำนึกทางศีลธรรมของแต่ละชุมชนที่ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา

2.2.2 การแบ่งแยกประเภทความผิดอาญาโดยพิจารณาจากคุณธรรมทางกฎหมาย

ตามแนวคิดของนักนิติศาสตร์ในกลุ่มประเทศ Civil law เห็นว่า การแบ่งแยกความผิดอาญาแบบดั้งเดิม ซึ่งแบ่งประเภทความผิดเป็นความผิดที่เป็นความผิดอยู่ในตัวเอง mala in se และความผิดที่เป็นความผิดเพราะมีกฎหมายห้าม mala prohibita ได้ประโยชน์ในทางทฤษฎีน้อย เพราะศีลธรรมอาจไม่ใช่ปัจจัย หรืออาจไม่ใช่ปัจจัยเดียวในการบัญญัติความผิดอาญา ทั้งปัจจุบันมีกฎหมายเทคนิคเกิดขึ้นมากมายทั้งจากเหตุผลในทางศีลธรรมและจากเหตุผลที่ไม่เกี่ยวกับศีลธรรม¹⁰ เช่น กฎหมายควบคุมโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ไม่ให้ปล่อยสารพิษมาทำอันตรายแก่ชุมชน เป็นกรณีที่น่าจะถูกต้องชอบด้วยเหตุผลและศีลธรรมอยู่ในตัว แต่กฎหมายที่ว่า การขับรถต้องมีใบอนุญาตขับขี่ หรือกฎหมายเกี่ยวกับการทะเบียนราษฎร การภาษี นั้น ก็เป็นกรณีที่ไม่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมเลย¹¹ ด้วยเหตุนี้จึงมีแนวความคิดในภายหลังต่อมาเกี่ยวกับความผิดทางอาญา โดยมุ่งถึงสิ่งที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครอง ซึ่งเรียกว่า คุณธรรมทางกฎหมาย (Rechtsgut)

⁹ Rollin M. Perkins, Perkins on Criminal Law, 2nd ed., (New York; The Foundation Press, Inc., 1969), p.15.

¹⁰ คณิต ณ นคร, กฎหมายอาญาภาคทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2551), น.135 -136.

¹¹ ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 9 ปรับปรุงใหม่ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2551), น.14 -15.

กฎหมายอาญามีหน้าที่ที่สำคัญประการหนึ่งคือ การคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมาย กล่าวคือ การที่กฎหมายอาญากระดับของสมบัติ (Gut) เฉพาะอย่างยิ่งเป็นคุณธรรมทางกฎหมาย (Rechtsgut) เนื่องจากในปทัสถาน (Norm) ทั้งหลายนั้นมีสมบัติบางอย่างแฝงอยู่เบื้องหลัง เช่น ปทัสถานที่ว่า การฆ่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควร การที่ไม่สมควรนั้นก็เพราะชีวิตเป็นสิ่งที่มีค่า การบัญญัติมาตรา 288 ในประมวลกฎหมายอาญาก็เพื่อคุ้มครองชีวิตมนุษย์ ทำให้ชีวิตมนุษย์กลายเป็นคุณธรรมทางกฎหมายไป¹²

สมบัติที่ได้รับการยกระดับขึ้นเป็นคุณธรรมทางกฎหมายไม่ว่าจะในประมวลกฎหมายอาญาเองหรือในพระราชบัญญัติอื่น ๆ ล้วนเป็นสมบัติที่สำคัญที่จะเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมทั้งสิ้น การคุ้มครองในรูปแบบอื่นจึงไม่เพียงพอ ด้วยเหตุนี้จึงต้องมีการคุ้มครองโดยกฎหมายอาญา

สมบัติที่ได้รับการยกระดับขึ้นเป็นคุณธรรมทางกฎหมายในกฎหมายอาญานั้น นอกจากชีวิตมนุษย์แล้วก็มี เช่น ความปลอดภัยของร่างกาย เสรีภาพในการกระทำ ความคงอยู่ของสถาบันต่าง ๆ ของรัฐ ความปลอดภัยของการจราจร ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเห็นได้ว่าเป็นสมบัติที่จำเป็นสำหรับการคงอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม

ความผิดอาญาแต่ละฐานได้ถูกบัญญัติขึ้นเพื่อคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายอันหนึ่งหรือหลายอัน ในการทำอันตรายหรือก่ออันตรายต่อกรรมของการกระทำที่บัพัญญัติของกฎหมายอาญาต้องการจะคุ้มครองให้เกิดความมั่นคงนี้เท่ากับเป็นการก่อให้เกิดผลที่ไม่พึงปรารถนาหรือผลที่ไม่เป็นธรรมขึ้นในทางกฎหมายอาญาจึงมีการพิจารณาหาค่าบางประการด้วย

ตำรากฎหมายเยอรมันกล่าวว่าคุณธรรมทางกฎหมายเป็นผลิตผลของทฤษฎีกฎหมายอาญาในศตวรรษที่ 19 ทฤษฎีกฎหมายอาญาในขณะนั้นกล่าวว่ากฎหมายอาญาตั้งอยู่บนหลักการคุ้มครองสิทธิ สมบัติทั้งหลายทั้งที่เป็นทรัพย์สินสมบัติและสมบัติอื่น ๆ (สมบัติในทางความคิด) ของบุคคลชอบที่จะได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายอาญาและเห็นว่ากฎหมายอาญาไม่มีหน้าที่นอกเหนือจากนี้¹³

¹² คณิต ฒ นคร, "คุณธรรมทางกฎหมายกับการใช้กฎหมายอาญา," วารสารอัยการ, ปีที่ 3 ฉบับที่ 25 (มกราคม 2523), น.55 -61.

¹³ เฟิงฮ้าง, น.57.

การศึกษาคุณธรรมทางกฎหมายได้ประโยชน์หลายประการ เป็นต้นว่า¹⁴

(1) โดยที่คุณธรรมทางกฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของความผิดอาญาต่าง ๆ คุณธรรมทางกฎหมายจึงเป็นเครื่องช่วยในการตีความกฎหมายได้

(2) การศึกษาคุณธรรมทางกฎหมายช่วยในการแบ่งแยกจัดหมวดหมู่ประเภทของความผิดเพื่อการศึกษา ซึ่งในตำรากฎหมายอาญาภาคความผิดของเยอรมันได้จัดหมวดหมู่ประเภทความผิดตามคุณธรรมทางกฎหมายเช่นกัน

(3) โดยที่คุณธรรมทางกฎหมายมีทั้ง “คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนเอกชน” (Individualrechtsgut) เช่น ชีวิต เสรีภาพ กรรมสิทธิ์ เป็นต้น และ “คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม” (Universal – rechtsgut) เช่น ความปลอดภัยของการจราจร สภาพความแท้ของเงินตรา การรักษาไว้ซึ่งความลับของประเทศในทางทหาร เป็นต้น ซึ่งการแบ่งแยกคุณธรรมทางกฎหมายออกดังกล่าว นอกจากจะช่วยให้การวินิจฉัยปัญหาเรื่องผู้เสียหายในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนแล้ว ยังมีผลต่อการพิจารณาปัญหาที่ว่าในกรณีใดบุคคลจึงจะสามารถป้องกันสิทธิของตนได้ ในปัญหานี้กล่าวโดยย่อก็คือ เอกชนอาจป้องกันได้เฉพาะสิทธิหรือคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนเอกชนเท่านั้น นอกจากนี้การแบ่งแยกคุณธรรมทางกฎหมายออกดังกล่าวยังช่วยในการวินิจฉัยปัญหาความยินยอมของผู้เสียหายอีกด้วย

ความผิดเล็กน้อยในสังคมปัจจุบันได้บัญญัติขึ้นเพื่อประโยชน์ในการปกครองบริหาร ส่วนใหญ่จึงมีคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม

2.2.3 การแบ่งประเภทความผิดอาญาในแง่โทษ

ในแต่ละประเทศต่างก็ได้แบ่งแยกความผิดอาญาออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ โดยอาศัยอัตราโทษเป็นเครื่องกำหนด ทั้งนี้ เนื่องจากในความผิดที่มีอัตราโทษระดับหนึ่งอาจมีหลักเกณฑ์การพิจารณาคดีและหลักเกณฑ์ทางกฎหมายอาญาต่างจากความผิดที่มีอัตราโทษอีกระดับหนึ่งได้ เช่น ในประเทศไทยประมวลกฎหมายอาญาแบ่งความผิดออกเป็นสองประเภท คือ “ความผิดลหุโทษ” และ “ความผิดทั่วไป”¹⁵ และการแบ่งประเภทดังกล่าวนี้ใช้กับกฎหมายอื่นด้วย

¹⁴ เฟิงอ๋าง, น.59.

¹⁵ คณิต ณ นคร, อ่างแล้ว เซึ่งอรรถที่ 12, น.136-137.

(1) ความผิดลหุโทษ

เกี่ยวกับ “ความผิดลหุโทษ” ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 102 บัญญัติว่า “ความผิดลหุโทษ คือความผิดซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเช่นว่ามานี้ด้วยกัน”

หลักกฎหมายอาญามีว่า “ไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย” (nulla poena sine lege) ฉะนั้นบทบัญญัติของมาตรา 105 ที่ว่า “ผู้ใดพยายามกระทำความผิดลหุโทษ ผู้นั้นไม่ต้องรับโทษ” ก็ดี และบทบัญญัติของมาตรา 106 ที่ว่า “ผู้สนับสนุนในความผิดลหุโทษ ไม่ต้องรับโทษ” ก็ดี เหล่านี้ต่างคือเนื้อหาของหลักประกันในกฎหมายอาญาดังกล่าวนั่นเอง ซึ่งหมายความว่ากฎหมายอาญาไม่มี “ความผิดฐานพยายามกระทำความผิดลหุโทษ” และไม่มี “ความผิดฐานสนับสนุนการกระทำความผิดลหุโทษ” ฉะนั้น หากข้อเท็จจริงฟังการกระทำใดเป็นการพยายามกระทำความผิดลหุโทษฐานใดฐานหนึ่งก็ดี หรือเป็นการสนับสนุนการกระทำความผิดลหุโทษฐานใดฐานหนึ่งก็ดี การวินิจฉัยปัญหากฎหมายอาญาสำหรับการกระทำนั้นก็ย่อมขาดความจำเป็นในการที่จะวินิจฉัย เพราะการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติลงโทษ เกี่ยวกับการกระทำความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 104 บัญญัติว่า “การกระทำความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายนี้ แม้กระทำโดยไม่มีเจตนาก็เป็นความผิด เว้นแต่ตามบทบัญญัติความผิดนั้นจะมีความบัญญัติให้เห็นเป็นอย่างอื่น” ดังนี้ แสดงว่าความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายอาญาโดยทั่วไปเป็น “ความผิดโดยเด็ดขาด” กล่าวคือ เป็นความผิดที่ไม่มีองค์ประกอบภายใน เว้นแต่ตามบทบัญญัติความผิดนั้นจะมีข้อความบัญญัติให้เห็นเป็นอย่างอื่น ความผิดฐานใช้กำลังทำร้ายตามประมวลกฎหมายมาตรา 391 ความผิดฐานชักหรือแสดงอาวุธในการวิวาทต่อสู้ ตามมาตรา 379 เป็นความผิดที่ต้องกระทำโดยเจตนา แต่ความผิดฐานใช้สัตว์ทำงานจนเกินสมควรตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 382 เป็นความผิดที่ไม่ต้องการเจตนา และเป็น “ความผิดโดยเด็ดขาด”

(2) ความผิดทั่วไป

ความผิดทั่วไป คือความผิดที่ต้องระวางโทษสูงกว่าความผิดลหุโทษ สำหรับความผิดประเภทนี้โดยปกติต้องกระทำโดยเจตนา

ส่วนในกฎหมายอาญาสารบัญญัติ (Substantive Criminal Law) ทั้งในระบบกฎหมายสหรัฐและระบบกฎหมายของมลรัฐต่าง ๆ จะจำแนกประเภทความผิดอาญาออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ Felony และ Misdemeanor¹⁶ โดยในบางมลรัฐอาจจำแนกโทษ

¹⁶ สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม, การกำหนด

ประเภทความผิดเล็กน้อยซึ่งไม่มีโทษจำคุกโดยเรียกว่า Infraction, Violation หรือ Petty Offense การจำแนกประเภทความผิดอาญาดังกล่าวจะอาศัยอัตราโทษตามกฎหมายของความผิดนั้น ๆ เป็นสำคัญ กล่าวคือ

Felony หมายถึง ความผิดอาญาที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือจำคุกเกินกว่า 1 ปี (คือตั้งแต่ 1 ปี 1 วัน ขึ้นไป)

Misdemeanor หมายถึง ความผิดที่มีอัตราโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปีลงมา หรือมีอัตราโทษที่เบากว่าโทษจำคุก เช่น ปรับ เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการจำแนกประเภทความผิดออกเป็นทั้ง 2 ประเภทดังกล่าวนั้นเป็นการจำแนกในเบื้องต้นเท่านั้น ในรายละเอียดของ Felony และ Misdemeanor อาจจำแนกเป็นประเภทย่อย ๆ อีก เช่น Felony อาจจำแนกเป็น Class A, B, C, D หรือ 1st 2nd 3rd 4th Degree ส่วน Misdemeanor ก็อาจจำแนกออกได้เป็น Gross Misdemeanor และ Petty Misdemeanor เป็นต้น¹⁷

สำหรับความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เรียกว่า Petty Offense นั้น เป็นส่วนหนึ่งของความผิด Misdemeanor ตาม Black's Law Dictionary ได้ให้ความหมายว่า Petty Offense คือ ความผิดอาญาที่มีโทษสูงสุดโดยทั่วไปมักเป็นโทษปรับหรือจำคุกหรือกักขังในระยะเวลาสั้น ๆ¹⁸

ส่วนการจำแนกประเภทความผิดโดยอาศัยอัตราโทษเป็นเกณฑ์ในการจำแนกของประเทศเยอรมันนั้น แต่เดิมในประเทศเยอรมันได้มีการแบ่งประเภทความผิดอาญาตามความหนักเบาของอัตราโทษโดย กล่าวคือ มีการแบ่งประเภทความผิดอาญาออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้¹⁹

- (1) Verbrechen
- (2) Vergehen
- (3) Ubertretungen

ชั้นโทษและการนำไปปรับใช้ในประมวลกฎหมายอาญา (กรุงเทพมหานคร : กระทรวงยุติธรรม, 2551), น.115.

¹⁷ เพิ่งอ้าง.

¹⁸ Henry Campbell Black, Black's Law Dictionary, (St. Paul Minn West Publishing Co., 1979), p.93.

¹⁹ คณิต ญ นคร, "อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง," ใน ระบบอัยการสากล (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2526), น.89.

ซึ่งก็มีลักษณะคล้ายกับ Felony, Misdemeanor และ Petty Offense แต่ต่อมาได้มีแนวความคิดว่า ความผิดเล็กน้อยที่เรียกว่า *Ubertretungen* นั้น มีเป็นจำนวนมาก การบังคับให้มีการฟ้องคดีทุกคดีเป็นปัญหาใหญ่ เกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “คดีอาญาเฟ้อ” (Overcriminalization) ทำให้องค์การในกระบวนการยุติธรรมไม่อาจใช้บังคับกับความผิดเหล่านี้ได้อย่างทั่วถึง จึงได้มีแนวความคิดในการลดความผิดอาญา (Decriminalization) โดยการยกเลิกความผิดในการละเมิดกฎหมายเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่เป็นประโยชน์ที่จะลงโทษเสียทั้งหมด และอีกทางหนึ่งโดยการถอดถอนความผิดเล็กน้อยเหล่านี้ออกมานอกขอบเขตของกฎหมายอาญาและใช้วิธีการจัดการในฐานะที่เป็น “การกระทำที่ฝ่าฝืนระเบียบ” (Ordnungswidrigkeiten) มิใช่ความผิดอาญาส่วนการจำแนกประเภทความผิดโดยอาศัยอัตราโทษเป็นเกณฑ์ในการจำแนกของประเทศเยอรมันนั้น

สำหรับประเทศฝรั่งเศสได้แบ่งประเภทความผิดอาญาออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้²⁰

- (1) ความผิดอาญาโทษ (les crimes)
- (2) ความผิดฆณีโทษ (les délits)
- (3) ความผิดลหุโทษ (les contraventions)

2.2.4 ความแตกต่างระหว่างโทษทางอาญากับโทษทางปกครอง

2.2.4.1 โทษทางอาญา

(1) ข้อความคิดทั่วไป

โทษทางอาญาเป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำความผิดอาญา และการกระทำความผิดอาญานั้นจะถูกตอบแทนด้วยการลงโทษทางอาญา ในทางตำรา มีผู้ให้ความหมายของโทษทางอาญาไว้ว่า “โทษอาญา” คือ ผลร้ายซึ่งผู้กระทำผิดได้รับเนื่องจากการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาโดยที่ผู้ซึ่งมีอำนาจให้ผลร้ายจะต้องมีอำนาจตามที่กฎหมายกำหนดและผลร้ายที่ผู้กระทำผิด

²⁰ สถาบันวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 16*, น.163-164.

ได้รับนั้น เป็นการตอบแทนการฝ่าฝืนกฎหมาย ซึ่งการตอบแทนนี้จะมีลักษณะตำหนิผู้กระทำ ความผิดนั้น²¹

จากการให้ความหมายของโทษทางอาญาข้างต้น เราอาจวิเคราะห์ลักษณะ ของโทษในทางอาญาได้ดังนี้ คือ²²

1. พิจารณาจากลักษณะของโทษซึ่งเป็นบทบังคับ การบังคับต้องเป็น ผลร้ายที่กระทำต่อร่างกาย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิของผู้ถูกลงโทษ

2. พิจารณาจากการใช้โทษ แยกออกเป็น 2 กรณี กล่าวคือ ผู้มีอำนาจใช้ โทษ ซึ่งหมายถึงองค์กรหรือบุคคลตามที่กฎหมายกำหนดไว้ และผู้ถูกลงโทษ หมายถึง บุคคลผู้ซึ่ง จะถูกลงโทษจะต้องเป็นผู้ที่กระทำ ความผิด ฝ่าฝืนกฎหมาย หรือกฎหมายอาญาบัญญัติว่าเป็น ความผิด ผู้นั้นก็ได้รับโทษทางกฎหมาย

3. พิจารณาจากธรรมชาติ (nature) หรือลักษณะธรรมชาติของโทษ หมายถึง การที่ผู้กระทำผิดละบรรทัดฐานของสังคม คือ กระทำผิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายอาญาจึงต้อง ได้รับโทษทางอาญา การได้รับโทษดังกล่าวนี้จึงเป็นการตอบแทนการกระทำซึ่งผิดกฎหมายและ จะมีลักษณะเป็นการตำหนิผู้กระทำผิดในตัว

การลงโทษเป็นเครื่องมือส่งเสริมประสิทธิภาพของกฎหมายเพื่อป้องกันมิให้ มีการประกอบอาชญากรรม การลงโทษทางอาญาจึงเป็นการลงโทษที่มุ่งบังคับต่อตัวบุคคล ต่อทรัพย์สิน ชื่อเสียง และเกียรติยศอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งการเคารพ หลักมนุษยธรรมเป็นหลัก²³

(2) วัตถุประสงค์ของโทษทางอาญา

ในการลงโทษผู้กระทำความผิดอาญานั้น มีทฤษฎีต่าง ๆ ที่พยายามอธิบาย ว่าเหตุใดจึงต้องมีการลงโทษผู้กระทำผิด สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

²¹ สหชน รัตนไพจิตร, “ความประสงค์ของการลงโทษอาญา : ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมายลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), น.10.

²² เฟิงอ๋าง, น.8-9

²³ อรรถสิทธิ์ กันมล, “ปัญหาการนำโทษทางปกครองมาใช้ควบคู่กับโทษทางอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), น.4.

1. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนหรือเพื่อให้สาสมกับความผิด (Retribution)

การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนเป็นการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดมาตั้งแต่ในสมัยโบราณ ปรากฏให้เห็นจากหลักการลงโทษแบบ “ตาต่อตาและฟันต่อฟัน” (an eye for an eye and a tooth for a tooth) ภายใต้หลักนี้ บุคคลผู้กระทำความผิดจะต้องได้รับการปฏิบัติในทำนองเดียวกับที่บุคคลนั้นได้กระทำต่อผู้เคราะห์ร้าย ดังนั้นการลงโทษโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดแทนการกระทำความผิดจึงควรเป็นโทษที่หนักสาสมกับความผิดที่ได้กระทำขึ้นตามทฤษฎี Free will โดย Cesare Beccaria เห็นว่า กฎหมายควรกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิด (The punishment should fit the crime) และควรกำหนดลักษณะของโทษไว้หลายๆ ประเภท เพราะว่าโทษอย่างเดียวกันจะให้เหมาะสมกับความผิดทุกอย่างย่อมเป็นไปได้²⁴

ในปัจจุบัน แม้ว่าวัตถุประสงค์เพื่อการแก้แค้นทดแทนไม่เป็นที่นิยมของนักทฤษฎีทั่วไป เนื่องจากเห็นว่าวัตถุประสงค์เหล่านี้เป็นสิ่งที่ล้าสมัยและไม่ชอบด้วยมนุษยธรรม แต่วัตถุประสงค์เพื่อการแก้แค้นทดแทนยังคงมีอยู่ เพราะความรู้สึกนึกคิดของคนส่วนมากยังต้องการให้อาชญากรได้รับผลร้ายจากการกระทำผิดหนักพอกับความอุกฉกรรจ์ของความผิดที่ได้กระทำลงไป ดังนั้นเมื่อกฎหมายเป็นเครื่องมือของสังคม กฎหมายจึงไม่อาจทิ้งวัตถุประสงค์การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนนี้ได้ นอกจากนี้ ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษากรณี่ที่จะกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดรายใดก็ยังคงต้องคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งความร้ายแรงของการกระทำความผิดว่าสมควรจะลงโทษหนักเบาเพียงใด วัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนนี้จึงยังเป็นที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน²⁵

2. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่หรือป้องกันอาชญากรรม (Deterrence)

การลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่ หรือป้องกันอาชญากรรมมีขึ้นในศตวรรษที่ 18 ตามแนวความคิดของสำนักคลาสสิก (Classical school) โดย Cesare Beccaria ได้กล่าวว่า เจตนาของการลงโทษไม่ควรจะเป็นการทรมานผู้กระทำความผิด หรือชดเชยความผิด แต่ควรจะ

²⁴ เชษฐภัทร พรหมชนะ, “การนำมาตรการอื่นมาใช้บังคับค่าปรับนอกเหนือจากการกักขังแทนค่าปรับ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546), น.13.

²⁵ สมยศ วัฒนภิรมย์, “การรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษปรับ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2536), น.17.

ป้องกันบุคคลอื่นมิให้กระทำความผิดเช่นเดียวกัน และการลงโทษที่ยุติธรรมควรมีอัตราความรุนแรงพอเพียงที่จะยับยั้งคนอื่น²⁶

ผู้สนับสนุนทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่หรือป้องกันอาชญากรรมให้เหตุผลว่า การลงโทษมีผลเป็นการข่มขู่และป้องกันไม่ให้เกิดการกระทำความผิดได้ ดังนี้คือ²⁷

(1) การลงโทษทำให้ผลร้ายที่เกิดจากการกระทำผิดมีมากกว่าความหวังที่จะได้รับผลดีจากการกระทำนั้น ๆ ฉะนั้น คนจึงไม่กล้ากระทำความผิด

(2) เมื่อคนเราไม่ต้องการที่จะได้รับการตำหนิและการดูหมิ่นจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอันจะเป็นผลเนื่องมาจากการถูกลงโทษ ใครต้องโทษเพราะได้กระทำความผิดจึงเป็นที่น่าตำหนิและถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม ดังนั้น คนจึงไม่ยอมกระทำความผิด

(3) ความประพฤติส่วนใหญ่ของมนุษย์ไม่ได้สืบเนื่องมาจากการคิดพิเคราะห์โดยตนเองว่าสิ่งใดถูกหรือผิด แต่มีสาเหตุจากนิสัยที่จะกระทำตามความคิดซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในเรื่องความประพฤติอันชอบด้วยศีลธรรม ในมุมมองนี้การลงโทษไม่ได้เป็นเหตุบังคับให้กระทำตามความคิดดังกล่าวแต่การลงโทษเป็นเหตุหนึ่งซึ่งก่อให้เกิดความคิดว่าการกระทำอย่างใดถูกหรือผิด

3. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการคุ้มครองและป้องกันสังคม (Prevention of Crime)²⁸

ทฤษฎีนี้เห็นว่า การลงโทษควรมีวัตถุประสงค์เพื่อไม่ให้ผู้กระทำความผิดที่ถูกลงโทษมีโอกาสกระทำความผิดซ้ำอีก แม้การลงโทษตามทฤษฎีนี้คล้ายกับทฤษฎีข่มขู่และทฤษฎีปรับปรุงแก้ไขในข้อที่ว่ามุ่งหมายจะไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้กระทำซ้ำ แต่ต่างกันว่าทฤษฎีข่มขู่มุ่งให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวจนไม่กล้ากระทำความผิดขึ้นอีก ส่วนทฤษฎีปรับปรุงแก้ไขมุ่งอบรมให้ผู้กระทำความผิดไม่กระทำความผิดอีกโดยสมัครใจและปรับปรุงแก้ไขให้ตัวเขาสามารถงดเว้นกระทำความผิดได้ แต่ตามทฤษฎีคุ้มครองสังคมนี้มุ่งป้องกันการกระทำความผิดซ้ำอีก โดยทำให้เขาหมดโอกาสที่จะกระทำความผิดได้ การลงโทษเพื่อเป็นการป้องกันสังคมเริ่มเกิดขึ้นเมื่อมีการนำเอาวิธีการลงโทษจำคุกมาใช้ เพราะโทษจำคุกยอมทำให้ผู้ที่ถูกจำคุกอยู่ออกไปประกอบ

²⁶ อรรถสิทธิ์ กันมล, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 23*, น.9.

²⁷ อุตทิศ แสนโกศิก, *กฎหมายอาญาภาค 1*, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ, 2525), น.24-27.

²⁸ เศรษฐภัทร พรหมชนะ, *อ้างแล้ว* *เชิงอรรถที่ 24*, น.16.

อาชญากรรม หรือก่อความเดือดร้อนให้สังคมไม่ได้อีกอย่างน้อยก็เป็นการชั่วคราวระหว่างที่ ถูกจำคุก

4. ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขปรับปรุงหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิด (Rehabilitation)

การลงโทษเพื่อการแก้ไขปรับปรุงหรือฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำความผิดนี้ เป็นการลงโทษเพื่อวัตถุประสงค์ในอนาคตมีลักษณะคล้ายกับการลงโทษเพื่อการข่มขู่แต่มีความแตกต่างกันโดยการลงโทษเพื่อการแก้ไขปรับปรุงนั้นจะส่งผลเป็นการเฉพาะตัวแก่ผู้กระทำความผิดเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดได้รับโทษแล้วจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและกลับตัวเป็นคนดีเพื่อเข้าสู่สังคมได้อีกครั้งโดยไม่เกิดปมด้อยว่าตนได้เคยกระทำความผิดและได้รับโทษ²⁹

พื้นฐานของแนวความคิดของการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด คือ การที่บุคคลกระทำความผิดเกิดขึ้นจากการที่จิตใจของผู้นั้นเห็นว่าสิ่งที่เขากระทำเป็นสิ่งที่จะต้อง จึงกระทำลงไปโดยไม่รู้ว่าการกระทำนั้นฝ่าฝืนปทัสถานของสังคม เหตุที่ทำให้เขามีทัศนคติที่ผิด เช่นนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมของผู้นั้นหรือสภาพจิตใจของเขาเองมีความเห็นที่ผิดไป ดังนั้น หากผู้กระทำผิดได้รับการแก้ไขหรือเยียวยาจิตใจให้มีค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้องตรงกับปทัสถานของสังคมก็จะทำให้ผู้นั้นหลีกเลี่ยงไม่กระทำผิดอีกต่อไป

จากทฤษฎีต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ดังนี้³⁰

1. เดิมกฎหมายอาญาส่วนใหญ่จะมีวัตถุประสงค์ไปในทางแก้แค้นและข่มขู่ไม่ให้บุคคลกระทำความผิด การลงโทษในระยะแรกจึงเป็นการลงโทษที่รุนแรง เด็ดขาด ทารุณกรรม ขัดต่อหลักมนุษยธรรมเพื่อให้เกิดการปฏิบัติต่อตัวผู้กระทำผิดให้สาสมกับความผิดที่ผู้กระทำผิดทำลงไป ซึ่งจะเห็นได้จากวัตถุประสงค์ในการลงโทษจะเน้นหนักไปทางทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนและทฤษฎีการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่เป็นสำคัญ แต่ในสมัยต่อมา ทฤษฎีการแก้แค้นทดแทนไม่เป็นที่นิยมในหมู่นักทฤษฎีทั่วไป เนื่องจากต่างมองว่าเป็นสิ่งที่ล้าสมัย และไร้มนุษยธรรม เป็นแนวความคิดที่ไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ในอนาคตในด้านการป้องกันการกระทำความผิดขึ้นอีก รวมถึงไม่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสกลับตัวเป็นคนดี การใช้ความรุนแรงแต่อย่างใดโดยไม่คำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้นั้นกลายเป็นผู้กระทำผิดเป็นการลงโทษที่ไม่บังเกิดผลดีต่อสังคม หลักของการแก้แค้นทดแทนและการข่มขู่ จึงไม่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญาอย่างแท้จริง ทำให้แนวความคิดในการลงโทษ

²⁹ สหชน รัตนไพจิตร, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 21, น.60.

³⁰ เศษฐภักดิ์ พรหมชนะ, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 24, น.18-19.

เริ่มเปลี่ยนแปลงไปโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้ไขและปรับปรุงผู้กระทำความผิด และเป็น การป้องกันสังคมแทน ในขณะที่เดียวกันผู้กระทำความผิดก็สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้ เช่นการ ให้ผู้กระทำความผิดทำบริการสาธารณะ หรือบำเพ็ญประโยชน์ให้สังคม เป็นต้น

2. วัตถุประสงค์ของการลงโทษในแต่ละทฤษฎีมีทั้งข้อดีและข้อบกพร่อง แต่ละทฤษฎีไม่สามารถที่จะตอบสนองวัตถุประสงค์ทางสังคมที่แปรเปลี่ยนไปตามสภาพการณ์ ของแต่ละยุคสมัยได้ทั้งหมด จึงทำให้แต่ละประเทศไม่มีการใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเพื่อเป็น วัตถุประสงค์ในการลงโทษที่เด็ดขาดตายตัว แต่จะมีการใช้ทฤษฎีหนึ่งโดยเฉพาะเพื่อให้เป็นไป ตามสภาพการณ์และวัฒนธรรมของแต่ละสังคม

(3) รูปแบบของโทษทางอาญา

โดยหลักแล้วรูปแบบของโทษทางอาญา จะปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา 18 อันได้แก่ โทษประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ ริบทรัพย์สิน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาถึงในแง่ผลร้ายที่ผู้กระทำความผิดได้รับ แม้จะกำหนดให้เรียกวิธีการลงโทษเป็นอย่างอื่น นอกจากที่กำหนดไว้ในมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญาก็ตาม ก็ต้องถือว่าวิธีการดังกล่าว เป็นโทษทางอาญาด้วย เช่น การที่ศาลมีคำพิพากษาให้ยึดและทำลายวัตถุหรือส่วนของวัตถุ ที่มีข้อความหมิ่นประมาท หรือ ให้โฆษณาคำพิพากษาทั้งหมด หรือแต่บางส่วนในหนังสือพิมพ์ หนึ่งฉบับ หรือหลายฉบับ ครั้งเดียวหรือหลายครั้งโดยให้จำเลยเป็นผู้ชำระค่าโฆษณา ตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 332³¹

2.2.4.2 โทษทางปกครอง

(1) ข้อความคิดทั่วไป

โทษทางปกครองเป็นมาตรการลงโทษประเภทหนึ่งซึ่งมีวัตถุประสงค์เป็น การลงโทษผู้ฝ่าฝืนหรือการไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกฎหมาย เช่นเดียวกับมาตรการลงโทษ ประเภทอื่น หากแต่โทษทางปกครองเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมิใช่เป็นอำนาจ ขององค์กรตุลาการแต่อย่างใด นอกจากนี้โทษทางปกครองจะอยู่ในรูปของการออกนิติกรรม ทางปกครองมิใช่อยู่ในรูปของคำพิพากษาของศาล³²

สำหรับการให้ความหมายของคำว่า “โทษทางปกครอง” นั้นแต่ละประเทศ ก็ให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตามหากพิจารณาลักษณะทั่วไปของโทษ ทางปกครองดังต่อไปนี้แล้ว จะเห็นได้ว่าในทุกระบบกฎหมายย่อมรับว่า

³¹ สหชน รัตนไพจิตร, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 21, น.20-21.

³² อรรถสิทธิ กัณมล, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 23, น.14-16.

1. ลักษณะของการฝ่าฝืน

โทษทางปกครองเป็นมาตรการลงโทษเนื่องจากมีการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งทางปกครอง

2. ระดับความร้ายแรงของการฝ่าฝืน

ความผิดที่จะกำหนดให้มีโทษทางปกครอง ส่วนใหญ่จะเป็นกรณีที่มีการละเมิดต่อหน้าที่ตามกฎหมายที่บุคคลต้องกระทำ หรือละเว้นกระทำเพื่อประโยชน์แห่งการให้บริการสาธารณะ โดยลักษณะของความผิดดังกล่าวจะไม่มีลักษณะเป็นความชั่วร้ายหรือกระทบต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดี

3. องค์กรผู้มีอำนาจลงโทษ

เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเป็นผู้มีอำนาจพิจารณาและกำหนดโทษทางปกครอง ซึ่งจะอยู่ในรูปของการออกคำสั่งทางปกครอง

4. วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

การกำหนดโทษทางปกครองมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์แห่งการจัดทำบริการสาธารณะซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครอง

(2) วัตถุประสงค์ของโทษทางปกครอง³³

วัตถุประสงค์ของโทษทางปกครองก็คล้ายกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษทางอาญา คือ เป็นการลงโทษสำหรับการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยผู้ซึ่งมีอำนาจลงโทษจะต้องมีอำนาจตามที่กฎหมายกำหนดและผลร้ายจากการลงโทษนั้นเป็นการตอบแทนการฝ่าฝืนกฎหมายที่ผ่านพ้นไปแล้ว โดยทั่วไปทางปกครองจะนำมาใช้กับการกระทำความผิดที่เป็นการฝ่าฝืนกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับซึ่งมีลักษณะเป็นแบบแผน (norm) ที่ผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป หรือการฝ่าฝืนคำสั่งทางปกครอง และการกระทำความผิดนั้นไม่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยแล้วศีลธรรมอันดีของประชาชน ความผิดที่กำหนดให้มีโทษทางปกครองส่วนใหญ่ จึงเป็นความผิดที่กฎหมายกำหนดในเชิงเทคนิค (mala prohibita) มากกว่าที่จะเป็นการกระทำความผิดในตัวเอง (mala in se) ซึ่งมีความชั่วร้าย หรือผู้กระทำความผิดเป็นอาชญากร เช่นเดียวกับลักษณะของการกระทำความผิดที่กำหนดให้มีโทษทางอาญา

นอกจากวัตถุประสงค์ของการกำหนดโทษทางปกครองข้างต้นแล้ว หลักการลงโทษทางปกครองของบางประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศสเห็นว่าการกำหนดโทษทางปกครองในบางกรณีอาจมีวัตถุประสงค์เป็นการกำหนดมาตราเพื่อความสงบเรียบร้อยรวมอยู่ด้วย เช่น

³³ เฟิงอ๋าง, น.18.

การออกคำสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบอนุญาตประกอบกิจการโรงงานที่ปล่อยมลพิษ นอกจากจะเป็นการลงโทษการฝ่าฝืนผู้ประกอบการที่กระทำผิดกฎหมายแล้ว โทษดังกล่าวยังเป็นมาตรการที่ห้ามมิให้มีการกระทำผิดซึ่งส่งผลกระทบต่อประโยชน์ของสาธารณชนอีกด้วย

(3) รูปแบบของโทษทางปกครอง

เหตุที่รูปแบบของโทษทางปกครองมีการแบ่งกันเป็นประเภทต่าง ๆ นั้น ก็เนื่องมาจากว่ากฎหมายมีวัตถุประสงค์ในการลงโทษแตกต่างกัน ซึ่งรูปแบบของโทษทางปกครองนั้น สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

1. โทษเป็นตัวเงิน เช่น โทษปรับทางปกครอง หรือการมีคำสั่งระงับการจ่าย หรือให้หักเงินช่วยเหลือตามกฎหมาย โดยส่วนใหญ่แล้วโทษปรับทางปกครองจะมีอัตราที่สูง เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ให้การลงโทษเป็นการป้องปรามทั้งกับตัวผู้กระทำความผิดเอง และต่อบุคคลอื่นในสังคมมิให้กระทำการละเมิดหรือฝ่าฝืนต่อกฎหมาย

2. โทษที่มีผลกระทบต่อชื่อเสียง เช่น การแจ้งให้ผู้มีส่วนได้เสียทราบถึงความผิดของผู้ที่ละเมิด หรือฝ่าฝืนกฎหมาย การประกาศชื่อของผู้กระทำความผิด หรือการดำเนินโดยเปิดเผยต่อสาธารณชน

3. โทษที่เป็นการเพิกถอนสิทธิ โดยทั่วไปแล้วโทษประเภทนี้มักจะถูกใช้ในระบอบการอนุญาต เนื่องจากการประกอบกิจการบางประเภทจะต้องถูกควบคุมตรวจสอบจากองค์กรฝ่ายปกครอง โดยผู้ที่ประกอบกิจการจะต้องยื่นคำขออนุญาตจากองค์กรฝ่ายปกครองเสียก่อน โดยโทษทางปกครองประเภทนี้จะมีลักษณะแตกต่างกันไปตามระดับความร้ายแรงของความผิด สำหรับความผิดที่ไม่ร้ายแรง องค์กรฝ่ายปกครองจะลงโทษโดยการจำกัดการประกอบการ หรือ การพักใช้สิทธิ หรือใบอนุญาต ส่วนความผิดร้ายแรงองค์กรฝ่ายปกครองจะลงโทษโดยการเพิกถอนสิทธิ หรือใบอนุญาต หรือปิดกิจการ นอกจากนี้ วัตถุประสงค์ของการพักใช้ หรือเพิกถอนสิทธิ หรือใบอนุญาตขององค์กรฝ่ายปกครองนั้น อาจจะไม่ใช่เพื่อการลงโทษการกระทำที่ละเมิด หรือฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ของกฎหมาย แต่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ อย่างไรก็ตามในบางครั้งวัตถุประสงค์ของการพักใช้ หรือเพิกถอนสิทธิ หรือใบอนุญาตก็เป็นไปเพื่อทั้งสองกรณีโดยองค์กรฝ่ายปกครอง อาจกำหนดให้วัตถุประสงค์อันหนึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลักและวัตถุประสงค์อีกอันหนึ่งเป็นวัตถุประสงค์รองก็ได้³⁴

³⁴ เกวลี มโนภินิเวศ, “ปัญหาความสัมพันธ์ในการลงโทษทางปกครองและการลงโทษทางอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), น.38.

4. การหักคะแนนใบขับขี่ สำหรับการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการจราจรทางบกบางประเภท กฎหมายจะกำหนดให้องค์กรฝ่ายปกครองมีอำนาจหักคะแนนใบขับขี่ของผู้ขับขี่ยานพาหนะได้ โดยเริ่มแรกผู้ขับขี่ยานพาหนะจะมีคะแนนเต็มเท่ากัน หากต่อมาผู้ขับขี่ละเมิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการจราจรทางบก องค์กรฝ่ายปกครองจะหักคะแนนออกตามฐานความผิด โดยการละเมิดหรือฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวอาจเป็นความผิดอาญาฐานอื่นด้วยก็ได้ เมื่อถูกหักคะแนนจนหมด องค์กรฝ่ายปกครองก็จะเพิกถอนใบอนุญาตขับขี่³⁵

2.2.4.3 ความแตกต่างระหว่างโทษทางอาญากับโทษทางปกครอง

(1) วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

โทษทางอาญากับโทษทางปกครองต่างก็มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษการกระทำที่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับ ซึ่งผู้กระทำผิดได้กระทำลงมาแล้วเหมือนกัน แต่ลักษณะของความผิดที่กำหนดให้มีโทษทางอาญา กับโทษทางปกครองนั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ การกระทำที่เป็นความผิดอาญาเป็นสิ่งที่สังคม หรือวิญญูชน หรือคนทั่ว ๆ ไปถือกันว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความชั่วร้าย หรือมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น การลักทรัพย์ การทำร้าย หรือฆ่าผู้อื่น แต่ความผิดที่กำหนดให้มีโทษทางปกครองนั้น เป็นการล่วงละเมิดคุณค่าของสังคมระดับที่รองลงไป ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎเกณฑ์ด้านเศรษฐกิจและสังคมของรัฐ มิใช่การละเมิดต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคล กล่าวคือ การละเมิดกฎเกณฑ์ดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ชั่วร้าย เป็นแต่เพียงการละเมิดต่อกฎเกณฑ์ที่กฎหมายมีวัตถุประสงค์ห้ามกระทำการเช่นนั้นเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะต้องการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะ³⁶ และด้วยความแตกต่างกันของลักษณะของการกระทำความผิดดังกล่าว ทำให้ต้องนำกระบวนการพิจารณาโทษและการกำหนดโทษ รวมทั้งการให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกลงโทษที่แตกต่างกันมาใช้บังคับ

(2) องค์กรที่มีอำนาจลงโทษ

เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการลงโทษทางปกครองนั้นก็เพื่อปราบปรามการกระทำความผิดเล็กน้อยที่มีเป็นจำนวนมาก เพื่อให้การลงโทษเป็นไปด้วยความรวดเร็วและทันที่ อีกทั้งความผิดที่กำหนดให้มีโทษทางปกครองเกิดจากการที่บุคคลละเมิดหน้าที่ทางปกครองในอันที่จะกระทำหรืองดเว้นกระทำเพื่อประโยชน์แห่งการจัดทำบริการสาธารณะ อันเป็นเรื่องที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองโดยแท้ ประกอบกับโทษทางปกครองเป็นโทษที่มี

³⁵ เพิ่งอ้าง, น.38-39.

³⁶ อรรถสิทธิ กัณมล, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 23, น.14-16.

ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลน้อยกว่าโทษทางอาญา การให้หลักประกันต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลซึ่งกระทำความผิดกำหนดให้มีโทษทางปกครองจึงไม่จำเป็นต้องเทียบเท่ากับผู้กระทำความผิดในคดีอาญา ดังนั้นองค์การฝ่ายปกครองจึงมีอำนาจตามกฎหมายในการพิจารณาลงโทษทางปกครองได้เอง โดยกฎหมายอาจกำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจลงโทษนั้นเป็นเจ้าหน้าที่ที่ออกคำสั่งทางปกครอง หรืออาจกำหนดให้เป็นอำนาจของผู้ทบทวนคำสั่งทางปกครอง ซึ่งเจ้าหน้าที่ดังกล่าวนั้น อาจจะอยู่ในรูปขององค์กรเดี่ยวอย่างพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือองค์กรกลุ่มอย่างคณะกรรมการก็ได้ และเนื่องจากสถานะของการลงโทษทางปกครอง เป็นประเภทหนึ่งของคำสั่งทางปกครอง ดังนั้นหากมีการฟ้องคดีโต้แย้งว่าคำสั่งดังกล่าวเป็นคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายแล้ว ศาลปกครองก็มีอำนาจในการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำสั่งทางปกครองได้³⁷

ส่วนโทษทางอาญานั้น ถือว่าเป็นผลร้ายซึ่งผู้กระทำผิดได้รับเนื่องจากการฝ่าฝืนกฎหมายอาญาโดยผู้ซึ่งมีอำนาจให้ผลร้ายจะต้องมีอำนาจตามที่กฎหมายกำหนด และผลร้ายที่กระทำนั้นเป็นการตอบแทนการฝ่าฝืนกฎหมาย³⁸ โดยองค์กรที่มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดกฎหมายอาญาก็คือ ศาลยุติธรรม³⁹

2.3 ความแตกต่างระหว่างการเปรียบเทียบคดีกับโทษปรับทางอาญา

โทษปรับอาญาที่กล่าวถึงในหัวข้อนี้เป็นโทษปรับที่ดำเนินการในชั้นศาล มิใช่การชำระค่าปรับแก่เจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (1)⁴⁰ แต่อย่างไรก็ดี ด้วยเหตุนี้จึงทำให้โทษปรับทางอาญามีความแตกต่างจากการเปรียบเทียบคดีอาญาโดยเจ้าพนักงานในประเด็นดังต่อไปนี้

³⁷ เกวลี มโนภินิเวศ, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 34, น.37.

³⁸ สหธน รัตนไพจิตร, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 21, น.20.

³⁹ อรรถสิทธิ์ กันมล, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 23, น.22.

⁴⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (1) บัญญัติว่า “คดีอาญาเล็กน้อยได้ดังต่อไปนี้

(1) ในคดีมีโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณา”

2.3.1 ความหมายของคำว่าโทษปรับ

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 บัญญัติว่า “ผู้ใดต้องโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล”

จากถ้อยคำดังที่ปรากฏในมาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ทำให้เราสามารถให้ความหมายของคำว่าโทษปรับได้ว่า โทษปรับ หมายถึง โทษในทางทรัพย์สินที่ศาลกำหนดโดยคำพิพากษาภายในขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้⁴¹ และเป็นผลให้ผู้กระทำความผิดจะต้องนำเงินมาชำระค่าปรับต่อศาลตามคำพิพากษา

และเนื่องจากโทษปรับเป็นโทษที่ใช้เป็นโทษหลักควบคู่กันไปกับโทษจำคุกในความผิดเกือบทุกอย่างที่มีโทษจำคุก และยังถูกใช้เป็นโทษหลักโดยเฉพาะ สำหรับในความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ อีกมากมาย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้โทษปรับเป็นโทษที่มีการใช้มากที่สุด ในบรรดาโทษตามมาตรา 18 แห่งประมวลกฎหมายอาญา⁴²

2.3.2 อำนาจมอบหมายหรือการมอบหมายการใช้อำนาจ

โดยทั่วไปหากเป็นการลงโทษไม่ว่าจะเป็นโทษสถานใด เช่น การลงโทษปรับตามมาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นอำนาจตัดสินคดีของศาลจึงไม่อาจให้ผู้อื่นกระทำการแทนได้ แต่สำหรับการเปรียบเทียบคดีแล้ว ได้นำหลักเรื่องอำนาจมอบหมายมาใช้ เช่น พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 มาตรา 62 ให้คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคมีอำนาจมอบหมายให้คณะกรรมการเฉพาะเรื่องหรือคณะกรรมการ พนักงานสอบสวน หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ดำเนินการเปรียบเทียบได้ โดยจะกำหนดหลักเกณฑ์ในการเปรียบเทียบหรือเงื่อนไขประการใด ๆ ให้แก่ผู้รับมอบหมายตามที่เห็นสมควรก็ได้

⁴¹ จิตติ ติงศักรวิทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา, 2536), น.875.

⁴² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่าโทษสำหรับลงแก่ผู้กระทำความผิดมี ดังนี้

- (1) ประหารชีวิต
- (2) จำคุก
- (3) กักขัง
- (4) ปรับ
- (5) ริบทรัพย์สิน

2.3.3 ลักษณะการเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการยุติธรรม

อาจกล่าวได้ว่าเมื่อวัตถุประสงค์สุดท้ายของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา คือ การดำเนินการที่จะนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษอาญา และการเปรียบเทียบคดีก็เป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนดังกล่าว หากมีการเปรียบเทียบตามกรอบที่กฎหมายกำหนดแล้วจะทำให้คดีอาญาระงับไป โดยการใช้ดุลพินิจในการปรับบทลงโทษของเจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่ฝ่ายบ้านเมือง การเปรียบเทียบคดีดังกล่าวจึงมีลักษณะเป็นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมโดยแท้ ซึ่งเป็นเช่นเดียวกับการลงโทษปรับ แต่ถ้าการเปรียบเทียบคดีที่กระทำการนอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายอื่น และหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว การเปรียบเทียบคดีดังกล่าวจะเป็นการกระทำทางปกครองที่แยกออกได้จากการกระทำที่เป็นกระบวนการยุติธรรมทางอาญา⁴³ ซึ่งจะแตกต่างกับการลงโทษปรับ ซึ่งมีอาจมีสภาพเช่นนั้นได้

2.3.4 การมีมลทินในทะเบียนประวัติอาชญากร (criminal record)

ทะเบียนประวัติอาชญากร (criminal record) เป็นหลักฐานที่ทางราชการได้รวบรวมเรื่องราวและความเป็นไปของผู้กระทำความผิดในคดีอาญา⁴⁴ ซึ่งมีประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรม เช่น การค้นหาสาเหตุหรือมูลเหตุของการกระทำความผิดในชั้นสอบสวน การสั่งคดีของอัยการ การพิจารณาลงโทษเพิ่มของศาล หรือการจัดประเภทของนักโทษในชั้นราชทัณฑ์⁴⁵ ในส่วนที่เกี่ยวกับการลงโทษปรับตามคำพิพากษาของศาลตามมาตรา 28 แห่งประมวลกฎหมายอาญา ก็จะต้องมีการบันทึกข้อมูลไว้ในทะเบียนประวัติอาชญากรด้วย อาจกล่าวได้ว่า ทะเบียนประวัติอาชญากรจึงเป็นสิ่งยืนยันการมีมลทินของผู้ต้องโทษปรับตามคำพิพากษานั้นเอง แม้โทษปรับดังกล่าวจะเป็นโทษสถานเบาก็ตาม ผู้ต้องโทษปรับดังกล่าวจึงตกเป็นผู้มี

⁴³ คำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ 107/2544 โดยที่ประชุมใหญ่ฯ, (สำนักงานศาลปกครอง, รวมคำพิพากษาและคำสั่งศาลปกครองสูงสุด เล่ม 1 (กุมภาพันธ์ 2545), น.498) อ้างถึงใน สุขุม ทองศิริ, อ้างแล้ว *เชิงอรรถที่ 1*, น.32.

⁴⁴ ทวีศักดิ์ ภักดีโต, “ทะเบียนประวัติอาชญากร,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2544), น.11.

⁴⁵ เพิ่งอ้าง, น.14.

มลทินมัวหมองไปจนกว่าจะมีการล้างมลทิน ซึ่งจะทำให้ทะเบียนประวัติอาชญากรของผู้กระทำผิด ถูกลบล้างไปด้วย⁴⁶

ดังนั้น เมื่อโทษปรับเกิดขึ้นโดยคำพิพากษาของศาลย่อมก่อให้เกิดมลทินแก่ผู้ต้องโทษปรับโดยต้องมีการบันทึกไว้ในทะเบียนประวัติอาชญากรและข้อมูลดังกล่าวจะมีการลบล้างเมื่อมีการล้างมลทิน แต่สำหรับการเปรียบเทียบคดีนั้น เป็นการเลิกคดีในชั้นพนักงานเจ้าหน้าที่ ก่อนที่จะมีการนำคดีไปฟ้องศาล จึงไม่มีการจัดทำทะเบียนประวัติอาชญากร และไม่มีลักษณะการก่อให้เกิดมลทินแก่ผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด

2.4 ความแตกต่างระหว่างการเลิกคดีอาญาโดยการชำระค่าปรับกับการเปรียบเทียบคดี

บทบัญญัติเกี่ยวกับการเลิกคดีอาญา ปรากฏอยู่ในมาตรา 37 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการเลิกคดีอาญากันตามมาตรา 37 นี้ เราสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

(1) การเลิกคดีอาญาโดยการชำระค่าปรับ ตามมาตรา 37 (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(2) การเลิกคดีอาญาโดยการเปรียบเทียบคดีอาญา ตามมาตรา 37 (2) (3) และ (4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การเลิกคดีอาญาโดยการยอมชำระค่าปรับเป็นการเลิกคดีอาญาระหว่างรัฐกับผู้ถูกกล่าวหา การเลิกคดีอาญากรณีนี้คล้ายกับการละเมิดกฎหมายอาญาทำให้เกิดความเสียหายเท่ากับจำนวนสูงสุดของโทษปรับที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น และเมื่อผู้ถูกกล่าวหายอมชำระเต็มจำนวนแล้วก็เป็นอันหมดสิ้นกัน

2.4.1 การเลิกคดีอาญาโดยการชำระค่าปรับ ตามมาตรา 37 (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

การเลิกคดีอาญากรณีนี้แสดงให้เห็นด้วยว่า ผู้เสียหายถูกจำกัดอำนาจฟ้องคดี นอกจากนี้ยังแสดงอีกว่าโทษปรับอย่างเดียวมีสภาพคล้ายกับเป็นค่าเสียหายได้⁴⁷

⁴⁶ ศิรสา พูลสนอง, “การล้างมลทินในประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543), น.34-42.

อีกทั้งการเลิกคดีอาญาโดยการชำระค่าปรับนั้นก็ไม่ได้ดุลพินิจแก่พนักงานฝ่ายบริหาร แต่เป็นเรื่องที่ผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูง ซึ่งพนักงานเจ้าหน้าที่จะไม่รับก็ไม่ได้ และจะรับต่ำกว่าอัตราค่าปรับอย่างสูงที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ไม่ได้⁴⁸ วิธีการนี้แสดงออกให้เห็นได้ในบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 79 และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (1)

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 79 บัญญัติว่า

“ในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว ถ้าผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดนำค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นมาชำระก่อนที่ศาลเริ่มต้นสืบพยานให้คดีนั้นเป็นอันระงับไป”

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (1) บัญญัติว่า

“คดีอาญาเลิกกันได้ดังต่อไปนี้

(1) ในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณา”

เป็นกรณีการจัดการกับความผิดเล็กน้อยที่มีเฉพาะโทษปรับ โดยอาศัยความสมัครใจของผู้ต้องหาที่จะยินยอมชำระค่าปรับในอัตราอย่างสูงเพื่อให้คดีอาญาเป็นอันระงับหรือเลิกกันไป ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังนี้

- (1) ความผิดนั้นมีโทษปรับสถานเดียว
- (2) ผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงที่กฎหมายกำหนดไว้
- (3) ผู้กระทำความผิดเสียค่าปรับแก่เจ้าพนักงานก่อนที่ศาลจะพิจารณา

หมายความว่า จะต้องมีการเสียค่าปรับต่อเจ้าพนักงานก่อนที่เจ้าพนักงานจะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อพิจารณา เพราะถ้าหากฟ้องแล้วคดียอมตกอยู่ในอำนาจศาลและพ้นจากอำนาจของเจ้าพนักงาน อย่างไรก็ดี แม้คดีอยู่ในอำนาจศาลแล้วก็อาจระงับไปได้โดยนัย มาตรา 79 กล่าวคือ หากผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดถูกฟ้องต่อศาลเป็นจำเลยแล้ว แต่ยังไม่เริ่มต้นสืบพยานโจทก์ กฎหมายก็เปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดนำค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นไปชำระต่อศาลก่อนวันเริ่มสืบพยานได้ เพื่อให้ความรับผิดชอบทางอาญาตามที่เขาถูกกล่าวหาได้ระงับไป คำว่า “ผู้กระทำความผิด” ในที่นี้หมายถึง “ผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดซึ่ง

⁴⁷ คณิต ฅ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549), น.468.

⁴⁸ บดินทร วิทยาภรณ์, “การไม่ดำเนินคดีในชั้นพนักงานสอบสวนโดยใช้ดุลพินิจ,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), น.91.

ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้กระทำผิดจริง ๆ ที่ผู้ถูกกล่าวหาอาจยอมเสียค่าปรับเป็นการตัดความรำคาญคดีนี้ก็เล็กกันเหมือนกัน⁴⁹ จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าค่าปรับที่เสียนั้นมีลักษณะค่อนข้างไปทางค่าเสียหายของรัฐมากกว่าโทษ เพราะโทษจะต้องลงแก่ผู้ที่กระทำผิดจริง ๆ อันมีลักษณะเป็นการเฉพาะตัว

2.4.2 การเลิกคดีอาญาโดยการเปรียบเทียบคดี

คดีอาญาเลิกกันโดยการเปรียบเทียบคดีนี้ ปรากฏอยู่ในตามมาตรา 37 (2) (3) และ (4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนวิธีในการเปรียบเทียบคดีนั้น ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติมาตรา 38 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการเปรียบเทียบคดีนั้น จะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไปในหัวข้อ 2.6

2.4.3 ความแตกต่างระหว่างคดีอาญาเลิกกันโดยการชำระค่าปรับกับคดีอาญาเลิกกันโดยการเปรียบเทียบคดี

ความแตกต่างระหว่างคดีอาญาเลิกกันโดยการชำระค่าปรับกับคดีอาญาเลิกกันโดยการเปรียบเทียบคดี สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) การเลิกคดีอาญา โดยการยอมชำระค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้น เป็นความสมัครใจของผู้ต้องหา หรือผู้กระทำความผิด ซึ่งอาจเลิกได้ทั้งก่อนฟ้องและหลังจากฟ้องผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดต่อศาลแล้วก็ได้ แต่ต้องก่อนศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดหรือก่อนศาลเริ่มสืบพยานในคดีนั้น

ส่วนการเลิกคดีอาญาโดยการเปรียบเทียบคดี นั้น มีได้แต่ในชั้นสอบสวน และก่อนคดีถึงชั้นศาลเท่านั้น อีกทั้งต้องเป็นไปตามความสมัครใจของผู้ต้องหาประกอบกับความยินยอมของผู้เสียหายด้วย หากผู้ต้องหาสมัครใจให้เปรียบเทียบแต่ผู้เสียหายไม่ยินยอมเจ้าพนักงานก็จะทำการเปรียบเทียบคดีไม่ได้

(2) เนื่องจากการเลิกคดีอาญา ตามมาตรา 37 (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น มิใช่การเลิกคดีอาญาโดยการเปรียบเทียบคดีโดยเจ้าพนักงานตามมาตรา 37 (2) (3) และ (4) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังนั้น

⁴⁹ คณิ่ง ภาไชย, คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1, พิมพ์ครั้งที่ 9, จัดพิมพ์โดยโครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร :สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2549), น.468.

การเลิกคดีอาญาด้วยวิธีการชำระค่าปรับในอัตราอย่างสูง ตามมาตรา 37 (1) จึงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามหรืออยู่ในบังคับมาตรา 38 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่ประการใด

(3) การเลิกคดีอาญาโดยผู้กระทำผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงแก่เจ้าพนักงาน นั้น เมื่อกฎหมายกำหนดโทษปรับสูงเท่าใด เมื่อผู้กระทำผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงแล้วก็มีผลทำให้คดีอาญาเลิกกันไปได้โดยไม่จำกัด⁵⁰

แต่ในขณะที่มีการเปรียบเทียบคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (2) (3) หรือ (4) นั้น กฎหมายจำกัดเขตแดนของโทษไว้ ไม่ว่าจะเป็นโทษจำคุกหรือโทษปรับ ดังนั้น ถ้าความผิดที่ผู้ต้องหาได้กระทำลงเป็นความผิดที่มีอัตราโทษจำคุก หรือโทษปรับเกินกว่าที่กฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการเปรียบเทียบคดีแล้ว เจ้าพนักงานก็ไม่อาจจะทำการเปรียบเทียบคดีดังกล่าวเพื่อให้คดีอาญาเลิกกันได้

(4) ความแตกต่างประเด็นสุดท้าย คือ การเลิกคดีอาญาตามตามมาตรา 37 (1) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา นั้น พนักงานสอบสวนไม่ต้องส่งสำนวนและบันทึกการเปรียบเทียบไปยังพนักงานอัยการ ตามมาตรา 142 วรรคท้าย⁵¹ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่อย่างใด แต่ในส่วนของ การเลิกคดีอาญาโดยการเปรียบเทียบคดี ตามมาตรา 37 ถ้าการเปรียบเทียบคดีได้กระทำโดยพนักงานสอบสวนซึ่งอาศัยอำนาจตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้ว พนักงานสอบสวนมีหน้าที่ต้องส่งสำนวนและบันทึกการเปรียบเทียบคดีไปยังพนักงานอัยการ ตามมาตรา 142 วรรคท้าย แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และเป็นผลให้พนักงานอัยการมีอำนาจตามมาตรา 144 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อย่างไรก็ตาม ถ้าความผิดนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายอื่น และเจ้าพนักงานผู้ทำการเปรียบเทียบคดีอาญานั้น มิใช่พนักงานสอบสวน หรือหากว่าพนักงานสอบสวนเป็นผู้ทำการเปรียบเทียบคดีก็เป็นการรับมอบอำนาจมาจากเจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่น อีกทอดหนึ่ง เจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่น หรือพนักงานสอบสวนในกรณีนี้ก็หาจำเป็นต้องปฏิบัติตามมาตรา 142 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแต่อย่างใดไม่ กล่าวคือ

⁵⁰ สมพร พรหมหิตาธร, การเปรียบเทียบคดีอาญา (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2539), น.2.

⁵¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 142 วรรคท้าย บัญญัติว่า
“แต่ถ้าเป็นความผิดซึ่งพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบได้ และผู้กระทำผิดปฏิบัติตามเปรียบเทียบนั้นแล้ว ให้บันทึกการเปรียบเทียบนั้นไว้ แล้วส่งไปให้พนักงานอัยการพร้อมด้วยสำนวน”

เจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่นไม่จำเป็นต้องส่งสำนวนและบันทึกการเปรียบเทียบคดีไปให้แก่นักงานอัยการ

2.5 แนวความคิดในการให้เจ้าพนักงานมีอำนาจในการเปรียบเทียบคดี

ราว ร.ศ. 110 (พ.ศ.2434) ผู้มีอำนาจเต็มที่ในการดำเนินคดีความผิดเล็กน้อย คือ เจ้าพนักงานตำรวจที่เรียกว่า “พลตระเวร” ทำหน้าที่จับกุมกระทำความผิดเอาตัวมาส่ง ณ ที่ทำการของพลตระเวร เรียกว่า “ศาลกรมกองตระเวร” ทำการเปรียบเทียบไกล่เกลี่ยคดีเล็กน้อยให้เสร็จไปทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ในครั้งนั้นมีศาลชำระความกระจัดกระจายอยู่ตามกระทรวงต่าง ๆ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมเอาศาลเหล่านั้นมาอยู่ในสังกัดกระทรวงยุติธรรม⁵²

ต่อมา เมื่อ ร.ศ.111 (พ.ศ. 2435) มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลโปริสภาเป็นศาลกองตระเวรสำหรับกรุงเทพมหานครรัตนโกสินทร ศก 111 ลงวันที่ 31 มีนาคม ร.ศ.111 เป็นผลให้มีการจัดตั้งศาลโปริสภาเป็นศาลกองตระเวรสำหรับกรุงเทพมหานคร โดยศาลโปริสภานี้ขึ้นกับกระทรวงยุติธรรม มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่เป็นความผิดลหุโทษจนถึงมัธยมโทษ กำหนดเสียเงินเพียง 50 ที่ลงมา และจำไม่ถึงคุก เป็นแต่จำตรวงตั้งแต่ 6 เดือนลงมา กับมีปรับไหมเพียงเงิน 2 ชั่งลงมา และทำหน้าที่ในการไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญาด้วย ส่วนในคดีแพ่งนั้นศาลโปริสภาก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง ซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่เกิน 2 ชั่ง (160 บาท)⁵³ ในคดีอาญา เมื่อมีผู้กระทำความผิดเป็นข้อละเมิดขึ้น ให้พลตระเวร ซึ่งจับเอาตัวผู้กระทำความผิดมาส่งหรือโจทก์ที่ให้พลตระเวรจับตัวผู้กระทำความผิดมาส่ง ให้ศาลโปริสภาบังคับพลตระเวรที่จับผู้กระทำความผิดมาหรือโจทก์ผู้ฟ้องคดีสาบานตัวเสียก่อนก่อนแล้ว บังคับให้ให้การเป็นคำฟ้องกล่าวความโดยสัตย์จริง

แต่เดิมศาลโปริสภาตั้งขึ้นเพียงศาลเดียว ต่อมา ร.ศ.113 (พ.ศ. 2437) ได้มีการจัดตั้งศาลโปริสภา ขึ้นอีก 3 ศาลรวมเป็น 4 ศาล เรียกว่า ศาลโปริสภาที่ 1 ที่ 2 ที่ 3 และที่ 4 ครั้นต่อมาใน ร.ศ.114 (พ.ศ.2438) ก็มีการยกเลิกศาลโปริสภาที่ 4 จึงทำให้มีศาลโปริสภาเหลืออยู่ 3 ศาล และมีเขตอำนาจศาลดังนี้ คือ

⁵² อิทติ มุสิกะพงษ์, “การดำเนินคดีความผิดเล็กน้อย,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), น.73.

⁵³ ศิริ ว.อัครนนท์, “ศาลโปริสภาของไทย,” *อุลพาห* ปีที่ 3 เล่ม 6 (มิถุนายน, 2499), น.413.

1. ศาลโปริสภาที่ 1 มีเขตอำนาจพิจารณาคดีในเขตพระนครใต้
2. ศาลโปริสภาที่ 2 มีเขตอำนาจพิจารณาคดีในเขตพระนครเหนือ
3. ศาลโปริสภาที่ 3 มีเขตอำนาจพิจารณาคดีในเขตธนบุรีทั้งหมด

ศาลโปริสภาเป็นศาลของโปริส คือศาลกงตระเวร ส่วนโปริส หรือกงตระเวร หรือพลตระเวร หรือตำรวจ จะทำหน้าที่เป็นโจทก์ฟ้องคดีในศาลโปริสภาทั้งสามศาล เรียกว่า “ผู้ฟ้องคดี” ซึ่งมีฐานะเป็นอัยการ⁵⁴ ศาลโปริสภาจะทำการไต่สวนคดีทุกคดี และโจทก์เป็นผู้ว่าคดีความต่อศาล ผู้พิพากษาศาลโปริสภาผู้พิจารณาคดีเรียกว่า “ศาลไต่สวน” ผลการไต่สวนคดีหากปรากฏว่าคดีใดเกินอำนาจศาลโปริสภาก็ให้ศาลไต่สวนดำเนินการส่งรายงานการไต่สวนคดีที่เกินอำนาจไปถึงเจ้ากรมอัยการ ตามความในพระราชบัญญัติความมีโทษใช้ไปพลางก่อน ร.ศ.115⁵⁵ แม้อำนาจในการดำเนินคดีความผิดเล็กน้อยจะได้มาอยู่ที่ศาลโปริสภาแล้วก็ตาม แต่ต่อมาได้เริ่มมีแนวคิดที่จะให้เจ้าพนักงานฝ่ายปกครองมีอำนาจไกล่เกลี่ยระงับคดีเล็กน้อยที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตนได้โดยไม่ต้องไปศาลซึ่งอาจเป็นเพราะศาลในเวลานั้นยังมีจำนวนน้อย ไม่สามารถดูแลตัดสินคดีเล็กน้อยที่เกิดขึ้นได้อย่างทั่วถึง จึงให้นายอำเภอซึ่งเป็นเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการแทน ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ซึ่งบัญญัติไว้ในบทที่ 3 ว่าด้วยลักษณะปกครองอำเภอ มาตรา 105 แนวคิดดังกล่าวนับเป็นจุดเริ่มต้นของการเปรียบเทียบความผิดโดยเจ้าพนักงาน ซึ่งต่อมาได้ให้ตำรวจภูธรมีอำเภอดังกล่าวนี้ด้วย⁵⁶ ต่อมาใน พ.ศ. 2477 ได้มีการกำหนดเรื่องดังกล่าวไว้ในกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความอาญาโดยยกเลิกอำนาจเปรียบเทียบคดีของกรมการอำเภอในจังหวัดพระนครและธนบุรี และให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้มีอำนาจเปรียบเทียบแทน โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติความอาญาแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช 2477 จนกระทั่งปี 2478 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นได้มีการบัญญัติเรื่องการเปรียบเทียบคดีอาญาไว้ในส่วนของบทบัญญัติว่าด้วยคดีอาญาเล็กน้อย มาตรา 37 ซึ่งเป็นกำหนดซึ่งสาระสำคัญ ดังนี้⁵⁷

⁵⁴ เพิ่งอ้าง, น.414.

⁵⁵ อธิธิ มุสิกะพงษ์, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 52, น.74.

⁵⁶ เพิ่งอ้าง, น.75.

⁵⁷ คมกฤษ เทียนทัต, “ผู้มีอำนาจเปรียบเทียบคดีอาญา,” วารสารกฎหมายปกครอง, เล่ม 7 ตอน 1 (เมษายน 2531), น.132.

1. การเลิกคดีเล็กน้อยโดยการเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูง ตามมาตรา 37 (1)
2. การเลิกคดีอาญาโดยการเปรียบเทียบของเจ้าพนักงาน ตามมาตรา 37 (2) ถึง (4)

และมาตรา 38

วิธีการดังกล่าวเป็นกระบวนการเพื่อระงับคดีอาญาโดยความสมัครใจของผู้ต้องหาเสียก่อนที่คดีจะเข้าสู่ศาล ซึ่งเป็นการแบ่งเบาภาระของศาลในคดีเล็กน้อยไปบางส่วน ต่อมาอำนาจเปรียบเทียบคดีโดยนายอำเภอและตำรวจภูธร จึงถูกยกเลิกไปโดยให้เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจสอบสวนคดีนั้น มีอำนาจเปรียบเทียบเพื่อให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว⁵⁸

ภายหลังจากที่ได้ประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติการเปรียบเทียบคดีอาญา ในปี พ.ศ. 2481 ต่อมาในปี พ.ศ. 2499 ก็ได้มีการแก้ไขบทบัญญัติว่าด้วยการเปรียบเทียบคดีอาญา ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พระราชบัญญัติ แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2499) โดยได้แก้ไขมาตรา 37 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพิ่มกำหนดโทษปรับขั้นสูงในคดีที่อาจเปรียบเทียบได้เป็น 2,000 บาท พร้อมกับได้กำหนดตัวผู้มีอำนาจเปรียบเทียบเป็น 2 กรณี คือ

(1) กรณีทั่ว ๆ ไป ในต่างจังหวัดให้พนักงานสอบสวนเป็นผู้มีอำนาจเปรียบเทียบ (มาตรา 37 (2))

(2) กรณีที่ความผิดเกิดในจังหวัดพระนคร และธนบุรี ให้นายตำรวจตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไป หรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้ทำการแทนเป็นผู้มีอำนาจเปรียบเทียบ (มาตรา 37 (3))

ทั้งนี้ ได้จำกัดคดีตาม (1) เฉพาะคดีลหุโทษ และคดีความผิดต่อกฎหมายภาษีอากร ซึ่งมีโทษปรับอย่างสูงไม่เกิน 2,000 บาทเท่านั้น ส่วนกรณีตาม (2) นั้น นายตำรวจตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไป หรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้ทำการแทน มีอำนาจเปรียบเทียบในคดีลหุโทษ หรือ คดีความผิดใด ๆ ก็ตามที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกิน 2,000 บาท และต่อมาในปีเดียวกันนั้นเองก็ได้ประกาศใช้บังคับพระราชบัญญัติการเปรียบเทียบคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2499 แก้ไขพระราชบัญญัติปี พ.ศ. 2481 โดยเพิ่มกำหนดโทษปรับขั้นสูงในคดีความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียว ซึ่งพนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบได้เป็น 2,000 บาท เช่นเดียวกับที่ได้แก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

⁵⁸ โปรดดู พระราชบัญญัติการเปรียบเทียบคดีอาญา พ.ศ. 2481.

ต่อมาในปี พ.ศ. 2529 ได้มีการแก้ไขกฎหมายในเรื่องนี้อีกครั้งหนึ่งเพื่อเพิ่มกำหนดโทษปรับของความผิดอาญาที่อาจเปรียบเทียบได้ให้สูงขึ้นเป็นไม่เกิน 10,000 บาท โดยมีการแก้ไขกฎหมายทั้ง 2 ฉบับเช่นเดียวกับการแก้ไขในปี พ.ศ.2499 และสำหรับมาตรา 37 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้น ได้บัญญัติเพิ่มเติมให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบใน “คดีอื่นที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกิน 10,000 บาท” ด้วย โดยกฎหมายทั้ง 2 ฉบับ ทั้งพระราชบัญญัติการเปรียบเทียบคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2529 และพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 16) พ.ศ. 2529 นั้นได้ประกาศใช้บังคับพร้อมกัน⁵⁹ แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันพระราชบัญญัติการเปรียบเทียบคดีอาญาทั้ง 3 ฉบับ ได้ถูกยกเลิกแล้ว โดยพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายบางฉบับที่ไม่เหมาะสมกับกาลปัจจุบัน พ.ศ.2546⁶⁰ เนื่องจากมีการตีความคำว่า “พนักงานสอบสวน” ในมาตรา 37 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่า หมายรวมถึง พนักงานสอบสวนทั้งในเขตกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัดด้วย⁶¹ เป็นผลให้พระราชบัญญัติการเปรียบเทียบคดีอาญาทั้ง 3 ฉบับ เป็นกฎหมายที่ไม่มีความจำเป็นอีกต่อไป

2.6 การเปรียบเทียบคดีตามกฎหมายไทย

ปัญหาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบคดีที่เกิดขึ้นคือ กรณีที่การกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายพิเศษ หรือกฎหมายอื่น ซึ่งกฎหมายได้กำหนดให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตามกฎหมายนั้น ๆ เป็นผู้มีความอำนาจในการเปรียบเทียบคดี และความผิดตามที่กฎหมายให้อำนาจในการเปรียบเทียบคดีนั้นมีอัตราโทษตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (2) (3) กรณีเช่นนี้จะเกิดปัญหาข้อกฎหมายว่า พนักงานสอบสวนหรือนายตำรวจประจำท้องที่ตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไป หรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้ทำการในตำแหน่งนั้น ๆ

⁵⁹ คมกฤษ เทียนทัต, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 57*, น.134-144.

⁶⁰ โปรดดู พระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายบางฉบับที่ไม่เหมาะสมกับกาลปัจจุบัน พ.ศ. 2546 บัญชีท้ายพระราชบัญญัติ ลำดับที่ 32, 33, 34.

⁶¹ สมพร พรหมหิตาธร, *อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 50*, น.11 และ สัญญา บัวเจริญ, การเปรียบเทียบคดีอาญาและการมอบอำนาจเปรียบเทียบ (กรุงเทพมหานคร : โรงเรียนนายร้อยตำรวจ, 2544), น.3.

จะมีอำนาจเปรียบเทียบคดีได้หรือไม่ ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อการเปรียบเทียบคดี เนื่องจากว่า หากพนักงานสอบสวนหรือนายตำรวจประจำท้องที่ตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไป หรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้ทำการในตำแหน่งนั้น ๆ ไม่มีอำนาจในการเปรียบเทียบคดี แต่ได้ทำการเปรียบเทียบคดีไป ก็จะทำให้การเปรียบเทียบคดีดังกล่าวไม่ชอบด้วยกฎหมาย และเป็นผลให้สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องไม่ระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (3)

ก่อนที่ทำการศึกษาดังกล่าวถึงแนวทางการวินิจฉัยปัญหาดังกล่าว เราควรทราบถึงหลักเกณฑ์ในการเปรียบเทียบคดี วิธีการเปรียบเทียบคดี และผลของการเปรียบเทียบคดี เสียก่อน ซึ่งแยกพิจารณาได้ ดังนี้

2.6.1 บทบัญญัติของกฎหมายที่ให้อำนาจในการเปรียบเทียบคดี มีดังนี้คือ

(1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (2) ถึง (4) กำหนดให้คดีความผิดต่อไปนี้เป็นคดีความผิดที่อาจเปรียบเทียบได้ คือ

(ก) คดีความผิดลหุโทษ ซึ่งหมายถึง คดีความผิดลหุโทษ ตามที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 102 บัญญัติไว้ ได้แก่คดีความผิดซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(ข) ความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ ซึ่งหมายความว่าความผิดนั้นกฎหมายต้องกำหนดโทษปรับไว้ไม่เกินหนึ่งพันบาทด้วยซึ่งอาจกำหนดโทษปรับไว้สถานเดียว หากกฎหมายกำหนดแต่โทษจำคุก แม้โทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน ก็ไม่ใช่ความผิดที่พนักงานเจ้าหน้าที่จะทำการเปรียบเทียบคดีได้ ส่วนถ้อยคำที่ว่า “ความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ” ตามที่ปรากฏทั้งในมาตรา 37 (2) และ (3) นั้น ในปัจจุบันไม่มีกรณีต้องพิจารณาจึงเป็นข้อความที่ไม่จำเป็น ทั้งนี้เพราะความผิดประเภทนี้ ในขณะนี้ เป็นความผิดลหุโทษไปหมดแล้ว โดยบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 102 ซึ่งบัญญัติว่าความผิดลหุโทษ คือความผิดซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เช่นว่ามานี้ด้วยกัน

- (ค) คดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท
- (ง) คดีความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากร ซึ่งมีโทษปรับอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท⁶²
- (จ) คดีซึ่งเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่น⁶³ ซึ่งต้องมีกฎหมายพิเศษบัญญัติไว้ว่าความผิดใดให้เป็นความผิดที่ทำการเปรียบเทียบคดีได้

2.6.2 บทบัญญัติในกฎหมายอื่น ๆ

ในข้อหาความผิดบางข้อหา ซึ่งเป็นความผิดเฉพาะตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายนั้น สอดคล้องกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (4) และโดยทั่วไปจะกำหนดตัวพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎหมายนั้นเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจทำการเปรียบเทียบไว้โดยเฉพาะ แต่กฎหมายมักเปิดช่องให้สามารถมอบหมายให้พนักงานเจ้าหน้าที่อื่นทำการเปรียบเทียบแทนได้ด้วย เช่น พระราชบัญญัติขายตรงและตลาดแบบตรง พ.ศ.2545 มาตรา 55 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 มาตรา 62 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ.2535 มาตรา 4 เป็นต้น

⁶² กรณีนี้มีปัญหาว่าหากมีกำหนดโทษจำคุกด้วยแต่โทษปรับอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทจะเป็นคดีที่สามารถทำการเปรียบเทียบปรับได้หรือไม่ เนื่องจากเป็นบทบัญญัติแยกไว้สำหรับความผิดเกี่ยวกับกฎหมายภาษีอากรโดยเฉพาะหากกฎหมายประสงค์ให้เปรียบเทียบคดีได้เฉพาะความผิดต่อกฎหมายภาษีอากรที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทก็ไม่น่าที่จะต้องบัญญัติอนุมาตราไว้ เพราะตามอนุมาตรา (ค) ได้บัญญัติไว้ครอบคลุมความผิดทุกกรณี รวมทั้งความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรด้วย แต่กรณีนี้ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 790/2479 วินิจฉัยไว้ว่า อำนาจเปรียบเทียบคดีความผิดพระราชบัญญัติภาษีอากร ตามประมวลรัษฎากร ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 37 (2) ต้องเป็นความผิดที่กำหนดโทษปรับสถานเดียว รายละเอียดโปรดดูใน วิษย์ จีระแพทย์, "อำนาจเปรียบเทียบปรับตามกฎหมายพิเศษกับอำนาจเปรียบเทียบปรับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา," ข่าวเนติบัณฑิตยสภา, ปีที่ 13 ฉบับที่ 140 (มีนาคม 2544), น.4-5.

⁶³ เช่น พระราชบัญญัติพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ. 2535 ประมวลกฎหมายรัษฎากร พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ.2522 เป็นต้น

ก่อนปี พ.ศ. 2546 มีกฎหมายเกี่ยวกับการเปรียบเทียบคดีที่สำคัญอีกฉบับหนึ่ง คือ พระราชบัญญัติการเปรียบเทียบคดีอาญา พ.ศ. 2481 โดยพระราชบัญญัติดังกล่าวได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม รวม 3 ครั้ง ครั้งล่าสุดเมื่อปี 2529 บทบัญญัติที่สำคัญ คือ มาตรา 4 ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนเป็นการทั่วไปในการเปรียบเทียบคดีอาญาในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษ หรือความผิดที่มีอัตราโทษสูงกว่าความผิดลหุโทษหรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกิน 10,000 บาท โดยให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจเปรียบเทียบคดีได้ตามความในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

แต่อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันพระราชบัญญัติการเปรียบเทียบคดีอาญา พ.ศ. 2481 ได้ถูกยกเลิกแล้วโดยพระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายบางฉบับที่ไม่เหมาะสมกับกาลปัจจุบัน พ.ศ. 2546⁶⁴

2.6.3 เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจในการเปรียบเทียบคดี

(ก) พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจทำการสอบสวนนั้น ซึ่งควรหมายถึงพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่ไม่หมายความเฉพาะเพียงหัวหน้าพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นหัวหน้าสถานีเท่านั้น และที่สำคัญก็คือ พนักงานสอบสวนที่มีอำนาจในการเปรียบเทียบคดีตามมาตรา 37 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานี้ คือ พนักงานสอบสวนทุกท้องที่ทั่วประเทศ ไม่หมายความเฉพาะเพียงแต่พนักงานสอบสวนในท้องที่ต่างจังหวัดเท่านั้น เนื่องจากแต่เดิม พนักงานสอบสวนตามมาตรา 37 (2) นี้ หมายถึง เฉพาะพนักงานสอบสวนในท้องที่ต่างจังหวัดเท่านั้น ส่วนพนักงานสอบสวนในเขตกรุงเทพมหานครจะอาศัยอำนาจในการเปรียบเทียบคดีที่เกิดขึ้นในเขตกรุงเทพมหานคร จากพระราชบัญญัติเปรียบเทียบคดีอาญา พ.ศ. 2483 แต่ต่อมาได้มีการตีความว่า พนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจในการเปรียบเทียบคดีอาญาตามมาตรา 37 (2) นี้ หมายความว่าถึงพนักงานสอบสวนทั่วประเทศ ด้วยเหตุนี้เองจึงนำไปสู่การยกเลิกพระราชบัญญัติเปรียบเทียบคดีอาญา พ.ศ. 2483 พระราชบัญญัติเปรียบเทียบคดีอาญา (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2499 และ พระราชบัญญัติเปรียบเทียบคดีอาญา (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2529 เนื่องจากเป็นบทบัญญัติที่ไม่จำเป็นอีกต่อไป

⁶⁴ โปรดดู พระราชบัญญัติยกเลิกกฎหมายบางฉบับที่ไม่เหมาะสมกับกาลปัจจุบัน พ.ศ. 2546 บัญชีท้ายพระราชบัญญัติ ลำดับที่ 32, 33, 34.

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า พนักงานสอบสวนมีอำนาจทำการเปรียบเทียบคดี โดยอาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ มาตรา 37 (2) ในคดีความผิดดังต่อไปนี้

- (1) ความผิดลหุโทษ
- (2) คดีนี้มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกิน 10,000 บาท
- (3) คดีความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรซึ่งมีอัตราโทษปรับอย่างสูง

ไม่เกิน 10,000 บาท

(ข) นายตำรวจประจำท้องที่ตำแหน่งตั้งแต่สารวัตรขึ้นไปหรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรที่ทำการในตำแหน่งสารวัตร

ผู้มีอำนาจในการเปรียบเทียบคดีดังกล่าวข้างต้น เป็นกรณีตามมาตรา 37 (3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แยกพิจารณาได้ดังนี้

(1) นายตำรวจประจำท้องที่ตำแหน่งตั้งแต่สารวัตรขึ้นไป เช่น สารวัตรจรวจ หรือ

(2) นายตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้ทำการแทน

คำว่า “ผู้ทำการแทน” นั้น มีความหมายอย่างกว้าง หมายถึง นายตำรวจชั้นสัญญาบัตรซึ่งปฏิบัติหน้าที่ที่อยู่ภายใต้บังคับบัญชาของตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไปนั้น ๆ สามารถทำการแทนได้ เมื่อนายตำรวจตั้งแต่สารวัตรขึ้นไปไม่อยู่ปฏิบัติหน้าที่หรืออยู่ปฏิบัติหน้าที่แต่มอบหมายให้ทำการเปรียบเทียบคดีก็สามารถทำการเปรียบเทียบคดีได้ตามกฎหมายนี้⁶⁵

นอกจากนี้ กรณีดังกล่าวเป็นกรณีการเปรียบเทียบคดีที่เกิดในกรุงเทพมหานครเท่านั้น โดยกฎหมายได้เพิ่มตัวเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจในการเปรียบเทียบคดี นอกเหนือไปจากพนักงานสอบสวนทั่วประเทศที่มีอำนาจในการเปรียบเทียบคดีได้ ตามมาตรา 37 (2) แต่อำนาจในการเปรียบเทียบคดี ตามมาตรา 37 (3) นี้ ไม่รวมถึงคดีความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรซึ่งมีโทษปรับอย่างสูงไม่เกิน 10,000 บาท

(ค) เจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่นและผู้ได้รับมอบหมาย ซึ่งอาจเป็นบุคคลเดียวหรือคณะบุคคล แต่ถ้าไม่มีบทบัญญัติในกฎหมายนั้นเองกำหนดให้อำนาจมอบหมายต่อได้ ก็เป็นอำนาจหน้าที่เฉพาะตัวของพนักงานเจ้าหน้าที่ผู้นั้นไม่อาจมอบหมายต่อในรูปการให้ปฏิบัติราชการแทน โดยอาศัยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 หรือกฎหมายจัดตั้งองค์กรนั้น เว้นแต่เป็นการรักษาราชการแทน หรือรักษาการในตำแหน่งหรือที่ใช้คำเรียก

⁶⁵ สัญญา บัวเจริญ, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 61, น.3.

อย่างอื่นแต่มีผลเสมือนว่าผู้ทำการดังกล่าวนั้นดำรงตำแหน่งแทนพนักงานเจ้าหน้าที่นั้นไม่ว่าจะเป็น การถาวรหรือในช่วงเวลาหนึ่ง

2.6.4 วิธีการเปรียบเทียบคดี

วิธีการเปรียบเทียบคดี โดยหลักแล้วถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะ⁶⁶ แล้ว การเปรียบเทียบคดีก็ต้องปฏิบัติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 38⁶⁷ แต่ไม่ว่ากรณีจะเป็นอย่างไรก็ตาม อำนาจในการเปรียบเทียบคดีของเจ้าพนักงานตามมาตรา 37 (2) (3) และ (4) จะจำกัดเฉพาะโทษปรับเท่านั้น ส่วนโทษจำคุกแม้จะระบุอยู่ในความผิดเหล่านั้น ยังคงเป็นอำนาจของศาลในการพิจารณาพิพากษา กล่าวคือ องค์กฤษฎีกาการเท่าที่นั่นที่จะเป็นผู้พิจารณาพิพากษาให้ผู้กระทำผิดสมควรถูกพิพากษาลงโทษจำคุกหรือไม่ โดยหลักแล้ววิธีการเปรียบเทียบคดีเป็นไปโดยลำดับดังนี้

(1) เจ้าพนักงานจะเป็นผู้กำหนดอัตราค่าปรับตามจำนวนที่เห็นสมควรซึ่งไม่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ หากเป็นความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียวเจ้าพนักงานจะปรับตามจำนวนค่าปรับได้ทันที หากเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกอยู่ด้วย เจ้าพนักงานจะเปรียบเทียบก็ต่อเมื่อเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ควรได้รับโทษจำคุก หากเห็นว่าผู้ต้องหาควรได้รับโทษจำคุก เจ้าพนักงานก็จะดำเนินคดีเป็นการสอบสวนอย่างคดีธรรมดา

⁶⁶ เช่น ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 159 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 มาตรา 74 พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 มาตรา 75 เป็นต้น

⁶⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 38 บัญญัติว่า
“ความผิดตามอนุมาตรา (2) (3) และ (4) แห่งมาตราก่อน ถ้าเจ้าพนักงานดังกล่าวในมาตรานั้นเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ควรได้รับโทษถึงจำคุก ให้มีอำนาจเปรียบเทียบดังนี้

(1) ให้กำหนดค่าปรับซึ่งผู้ต้องหาจะพึงชำระ ถ้าผู้ต้องหาและผู้เสียหายยินยอมตามนั้น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระเงินค่าปรับตามจำนวนที่เจ้าหน้าที่กำหนดให้ภายในเวลาอันสมควร แต่ไม่เกินสิบห้าวันแล้ว คดีนั้นเป็นอันเสร็จเด็ดขาด

ถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมตามที่เปรียบเทียบ หรือเมื่อยินยอมแล้ว ไม่ชำระเงินค่าปรับภายในเวลาที่กำหนดในวรรคก่อน ให้ดำเนินคดีต่อไป”

(2) ผู้เสียหายและผู้ต้องหายินยอมตามจำนวนค่าปรับที่เจ้าพนักงานกำหนด⁶⁸

หลักเกณฑ์ข้อนี้แตกต่างจากโทษที่ศาลกำหนด ซึ่งเป็นอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาล โดยเด็ดขาด ศาลไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงว่าผู้เสียหายหรือจำเลยจะยินยอมตามนั้นหรือไม่ เหตุที่กฎหมายต้องการความยินยอมในเรื่องนี้คงเป็นเพราะเหตุว่า ประการแรก ผู้ลงโทษเป็นเจ้าพนักงาน ฝ่ายปราบปรามไม่ใช่ศาลยุติธรรม จึงเป็นการสมควรที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรรับรู้โทษที่กำหนดนั้น เหมาะสมแล้ว ประการที่สอง การเปรียบเทียบคดีโดยชอบมีผลทำให้คดีเล็กน้อยที่ คู่กรณีไม่สามารถโต้แย้งในภายหลังได้อีก แต่หากเป็นการพิจารณาของศาลแล้ว เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว หากคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเห็นว่าโทษที่ศาลลงแก่จำเลยนั้นไม่เหมาะสม คู่ความสามารถอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ นอกจากนี้หากคดีที่จะทำการเปรียบเทียบนั้น เป็นคดีที่กฎหมายกำหนดให้ผู้ต้องหาจะต้องชำระเงินรางวัลนำจับ การเปรียบเทียบคดีจะทำได้ก็ต่อเมื่อผู้ต้องหาได้ให้ยินยอมที่จะชำระเงินรางวัลนำจับเสียก่อน หากผู้ต้องหาไม่ยินยอม พนักงานสอบสวนต้องดำเนินคดีต่อไป⁶⁹ และถ้า

⁶⁸ หลักเกณฑ์ในการเปรียบเทียบคดีที่จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายด้วยนั้น ในกฎหมายบางฉบับ เช่น พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 ยังคงมีข้อถกเถียงกันอยู่ในกรณีที่มีการกระทำความผิดที่พระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้เป็นความผิดที่เปรียบเทียบได้ และความผิดนั้นส่งผลกระทบต่อบุคคล การเปรียบเทียบคดีจะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลดังกล่าวก่อนหรือไม่ เนื่องจากบุคคลที่อยู่อาศัยใกล้เคียงบริเวณหรือติดต่อกับโรงงานที่มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น หรือบุคคลซึ่งความเป็นอยู่ถูกรบกวนกระเทือนเนื่องจากการกระทำความผิด มีฐานะเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ตามที่ มาตรา 64 กำหนดไว้ ความเห็นแรก เห็นว่าความผิดตามพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 นั้นเป็นความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหายด้วย จึงถือว่ารัฐซึ่งเป็นผู้เสียหายยินยอมแล้ว ประกอบกับเจตนารมณ์ของกฎหมายพระราชบัญญัตินี้ต้องการให้การดำเนินคดีความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว ส่วนความเห็นที่ 2 เห็นว่า เมื่อมาตรา 64 กำหนดให้บุคคลที่ได้รับผลกระทบเป็นผู้เสียหายตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แล้ว การเปรียบเทียบคดีจะทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมจากผู้เสียหายเสียก่อน อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติและระเบียบที่เจ้าพนักงานกระทรวงอุตสาหกรรมยึดถือเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบคดีนั้น ยึดถือแนวทางที่ 1 คือ เมื่อผู้ต้องหายินยอมให้เปรียบเทียบปรับและคณะกรรมการเปรียบเทียบปรับเห็นสมควรแล้วก็สามารถเปรียบเทียบปรับได้ รายละเอียดโปรดดูใน วิฑูรย์ สิมะโชคดี, พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535, (กรุงเทพมหานคร : ส.ส.ท, 2543), น.240.

⁶⁹ โปรดดู ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 9 ข้อ 2.2.

หากว่าคดีที่จะทำการเปรียบเทียบนั้นมีของกลางที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ถ้าผู้ต้องหา หรือเจ้าของ ยินยอมยกให้เป็นของแผ่นดิน ก็ให้พนักงานสอบสวนบันทึกคำยินยอมและรับไว้ แต่ถ้าผู้ต้องหา หรือเจ้าของไม่ยินยอม พนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินคดีต่อไปเช่นกัน⁷⁰

(3) เมื่อคู่กรณีให้ความยินยอมให้เจ้าพนักงานทำการเปรียบเทียบคดีแล้ว เจ้าพนักงานจะกำหนดเวลาให้ผู้ต้องหานำเงินค่าปรับมาชำระภายในเวลาอันสมควร แต่ไม่เกิน สิบห้าวัน หากผู้ต้องหานำเงินมาชำระภายในกำหนดเวลาดังกล่าวคดีเลิกกันและมีผลทำให้สิทธิ นำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 39 (3) หากผู้เสียหายหรือผู้ต้องหา ไม่ยินยอมหรือเมื่อผู้ต้องหายินยอมแล้ว แต่ไม่นำเงินมาชำระภายในกำหนดเวลาดังกล่าว คดีก็ไม่เลิกกัน เจ้าพนักงานจะดำเนินการสอบสวนต่อไปดังเช่นคดีธรรมดา และเมื่อพนักงานสอบสวน ได้ดำเนินการสอบสวนคดีแล้ว แม้ต่อมาผู้กระทำความผิดจะนำเงินมาชำระตามที่เจ้าพนักงาน ได้เปรียบเทียบก็ตาม คดีก็ไม่เลิกกัน เนื่องจากล่วงเลยระยะเวลาที่เจ้าพนักงานจะสามารถ เปรียบเทียบคดีได้⁷¹

(4) ถ้าคดีอาญามีมูลทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าทดแทนในทางแพ่งด้วย เมื่อผู้เสียหายและผู้ต้องหายินยอมให้เจ้าพนักงานเปรียบเทียบในเรื่องค่าทดแทนด้วยแล้ว เจ้าพนักงานจะเปรียบเทียบให้โดยกะจำนวนค่าทดแทนตามที่เห็นสมควร หรือตามที่คู่ความตกลง กัน ความผิดอาญาหลายโทษที่มีมูลให้เกิดสิทธิเรียกร้องค่าทดแทน เช่น ความผิดฐานกระทำ โดยประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นรับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 390 อันมีมูลให้ผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าทดแทนทางแพ่ง เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าทดแทน เพราะ ขาดรายได้ในการประกอบอาชีพในระหว่างพักรักษาตัวหากคู่กรณีไม่ตกลงกันในค่าทดแทน ทางแพ่ง ผลมีเพียงว่าสิทธิเรียกร้องทางแพ่งไม่ระงับสิ้นไปซึ่งผู้เสียหายอาจฟ้องเรียกร้องต่อศาล เองเองได้ แต่การนี้ย่อมไม่กระทบถึงการเปรียบเทียบคดีที่เจ้าพนักงานดำเนินการไปแล้ว อย่างไรก็ดี ในทางปฏิบัติ การตกลงยินยอมในทั้งสองกรณีมักจะทำพร้อมกัน และการไม่ตกลงกัน ในทางแพ่งอาจเป็นเหตุให้คู่กรณีไม่ตกลงกันในทางอาญาด้วย

2.6.5 ผลของการเปรียบเทียบคดี

เมื่อเป็นการเปรียบเทียบคดีที่ชอบด้วยกฎหมายและผู้ต้องหาที่กระทำผิดได้ชำระ ค่าปรับตามที่เปรียบเทียบภายในระยะเวลาที่กำหนด ก็ทำให้คดีอาญาเลิกกันตามมาตรา 37 แห่ง

⁷⁰ โปรดดู ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 9 ข้อ 5.

⁷¹ เพิ่งอ้าง.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องสำหรับความผิดดังกล่าว นั้นระงับไปตาม มาตรา 39 (3) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา⁷² หรือตามที่กฎหมายอื่นได้บัญญัติไว้⁷³ ซึ่งโดยมากมักจะบัญญัติให้ถือว่าคดีเลิกกันตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

⁷² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 บัญญัติว่า

“สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ดังต่อไปนี้

- (1) โดยความตายของผู้กระทำผิด
- (2) ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง หรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย

(3) เมื่อคดีเลิกกันตามมาตรา 37

(4) เมื่อคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง

(5) เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำผิดยกเลิกความผิดเช่นนั้น

(6) เมื่อคดีขาดอายุความ

(7) เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ”

มาตรา 37 คดีอาญาเลิกกันได้ ดังต่อไปนี้

“(1) ในคดีมีโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณา

(2) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษ หรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรซึ่งมีโทษปรับอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบแล้ว

(3) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษ หรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งเกิดในกรุงเทพมหานคร เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่นายตำรวจประจำท้องที่ตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไป หรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้ทำการในตำแหน่งนั้น ๆ ได้เปรียบเทียบแล้ว

(4) ในคดีซึ่งเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามค่าเปรียบเทียบของพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว”

⁷³ พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 159, พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 มาตรา 74, พระราชบัญญัติสถานพยาบาล พ.ศ. 2541 มาตรา 75 และ พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 มาตรา 117 เป็นต้น

ความอาญา และด้วยเหตุที่คำสั่งเปรียบเทียบของเจ้าพนักงานเป็นกระบวนการพิจารณา จึงตกอยู่ภายใต้ความแน่นอนของกระบวนการพิจารณา ฉะนั้น กระบวนการพิจารณานี้จึงไม่อาจเปลี่ยนแปลงใหม่ในภายหลัง⁷⁴

⁷⁴ รชฎ เจริญน้ำ, “จ่ายค่าปรับกฎหมายจราจรทางไปรษณีย์ได้แล้ว,” วารสารอัยการ, ปีที่ 20 ฉบับที่ 237 (พฤศจิกายน 2540), น.72.